Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

# СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган («СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьйла 1923 шера денз ◆ ШИНАР, 4 июль, 1972 шу. ◆ № 90 (5186). ◆ Мах 2 кап.

## КХАШ ЛЕЛАДЕРИЙ СИЙЛЕН ДЕКХАР

ХьатIакхачий кхаш леладераша этара беккхтоххамегIа йола ха — ялат чуьна доьлаленнад.

НийслагIча пятилетка шоллагIча шерара ялат ханнахьа чуьдар чIоагIа лоархIаме гIулакх а лоархIаш, КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо Министрий Советон тIаийцаб «1972 шера хьувкъам чуйаллйен юртбоахама продукташ кийчъелгех Iалашдара» бола соцам. Юртбоахаме укх шера этара саготагIа а беккхтоххамегIа а кампани чаккхъяккхара партийни, советски, юртбоахама организацей, учреждений де дезарий шерра программа я из.

Кхаш леладерий керттера декхар да хIана ялат сихха, ца доадаш чуьдар, пачхаьлкхенга из дохкара иллаш а СССР хьаьнь 50 шу дизара сийла шоаш тIайнца социалистически декхарою а кхоачашдар. Шерра дIадоладеннад ялат чуьдара балхаш, керттерча доакъа мукх, моша горех Гудермеса, Грозненски, Наурски МагIалбика, Сунженски, Урус-Мартана, Шаьла, Шелковской кхьча районашка. Ялат чуьца доладелнача хьалхарча денона хьахьокх дукхачча боахамий коллективаша хьалхе дина кийчо а яь болх дика вIаштIехьбаьккха беш хилар. Масала, Шелковской района «Коминтерн» колхозе, Шаьла района «Шалинский» совхозе, нитта кхьаче боахамашка. ХIьата Гудермеса района «Кавказ», Шелковской района «Коминтерн» колхозашка, кхьча боахамаша мукх чу а беца хIана кIа чуьдаш бе. Пачхаьлкхенга дIаденнад цу колхозаша хьалара иттаи тонаш кIа.

ДIадаха Iа ишйлен бIасти лакха деьнаьлан кхобара дьттув бомааш хиидараш а этара хьаьла чудана ялато хьахьокх ихьацдалоча боахамашна укх шера хьувкъам ю на хиинилга. Наурски районе хIара гектара тIера юкъера лаьрхIача 27,6 центнер мукх чуьц, Шаьла районе — 19 центнер. ХIьата Наурски районе Ленине цIерагIча колхозе хий дуьлла кхийкара хIера гектар тIара юкъера лаьрхIача 34—35 центнер мукх чуийнаб. Планал совгIа ла Гудермеса района «Кавказ» колхозе хIара гектара тIера чуьна кIа а. ХIьата а республика аьхадолча боахамашка дIадахача шерала ниисдача вогIа хьийкьад гуарахь дийна ялат. Из даго а доацаш ялат чуьдара укх шерара шоай планаш, социалистически декхараш кхоачашдара мамоста динагIа вIаштIехьаьяккха чаккхьяьна еза хIара боахамо ялат чуьшера хаштанн.

ВIалла хала а доацаш 11—12 бахха дийнахь деррига а ха бола ялат чуьнера мел эша техника йолла я вай республика колхозашкаи совхозашкаи. ХIьата боккхачо лоархIаме да техникаx кийсса йайда лар. ХIана, ялат чуьца доладеьча хьалхарча денона республика дуккагIдолча боахамашна цхьан сменагIа мара болх бац комбайнашка, хьийолча техниках. Цудухьа тIехь тIабоагIача хана хIара, комбайна, жатка шин сменагIа болх беш вIаштIехьдаккха дийа массанхьа а.

Ялат чуьдача хана шерра пайда эца беза групповий поточни методах. Ялат хьакхарен ардарен, чоа каташи хьагуллаьра, шоллагIа из культураш а гурахь дуь ялат а дIаде лаьтташ кийчдара балхаш цхьан комплексагIа де деза боахамашка. Цхьабакъда, йиш яц комплексий балхаш Гудермеса района цхьаьнна долча боахамашна вIаштIехьдаьхача тайпара кхоачашде. Ча цIендаь кхай тIера дIа а ца доахаш ах доладу цига даьтта.

ХIана оардаш дола ялат тIехьа а ца теттаю пачхаьлкхенна дIадала доладе деза. Укхаза а вIаштIехьдаккха деза автотранспорто шин сменагIа болх бертбола гIулакх.

Ялат дов ца дара массанахьа а чIоагIа теркам тIабахийта беза комбайнашта, ялат дIаккхуьйача транспорта герметизаци, регулировка яра. Цу гIулакхи боккха тIеркам тIабахийтаб Грозненски района «Горячеисточненский» совхозе. Хала да ялат чуийцача кар кхаьика, ялат дIаккхуьача пачхьашка доадаь ялат бIаргаго.

Ниийсса вIаштIехьбаккха беза болх хьатташка. ХIанз чуьца ялат сихха шендав, заготовительни пункташка дIахьожадар дIадалара кийчдар — из хьатта болалой ялат чуьцача ханара керттера декхар.

Ялат чуьцача декъа доацаш дукха вах бе. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей декхар да ялат чуьцаш, шендеш, дIауоваш боахача нана юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр, къахьегамхой балхашара материальни а моральни а безам совбоккхар. Ханнахьа е эза яхь итогаш. Шерра дIайоазийта еза хьалхалаттарий опыт. Укхаза чIоагIа лоархIаме да социалистически яхь итогашта, хьалхалаттарий опыта хетаяь «Молнияш», къахьегама листокаш араяцар, цу хьакъехьа агитаторашка беседаш яйтар, ахьдараш. Къахьтта теркам тIабахийта беза хIанз балхаш деш болча наха лакха овсарле йолаш къахьегара эша хьалаш вIаштIехьдахара. Царна хилийта еза хам-ханнахьа лерттIа яа хIама, селаIа моттиг, деша газеташ, журналаш, книжкаш, IалашбоIхила беза хилайза дарглоацача специбарэкъашка, кхы мел ешарашка. Масала, «Шалинский» совхозе ялат чуьцаш яхье хьаьра баьнараш хIаьале ехчана шомешца белгалбаьхаб, нитта кхоачашду болхлой къахьегама овсарле лаккхьяра буьзам бола кхидола дешаш а.

Кхашка болх беш агара дукхатIа техника хула ха я хIваэра яр. Цудухьа боахамий кугалхой специалистийн декхар да ялат чуцача, дIасаяча декъа доаш йола цхьаькха а машин сеца латтаргIйола гIулакх дар. Эша инструмент, совлен оатхалаш, техника товара ешаш хургдола яхьлар а долаш лаьрхIа техникаш, слесараш хила беза яхай тIа.

Ялат чуьцаш кхай тIа болх беш йолл техника доагорца Iалашъяавага вIаштIехьдаккха деза. Цахаддаш тIахьожаш лоаттабе беза ялат чуьдаш цIи ца ялийтара. Нагахь сиина дIи яьлча из йоаяра эшаргбола гIирс, нитта хиа, гIум, белаш, огнетушителаш, кхьдар хила деза хIара комбайна тIа, машина тIа.

Ялат деррига хилгьа рузкъа да. Из цхьа ка ца буташ чудар, цуи хIара килограмм лараар берригача къахьегамхой декхар да. Цу гIулакха оарцагIйолла беза хьалхьа тIахьожамхой комсомольски прожектористаш. Цар посташ хила еза массанахьа а. Уж хьажа беза ялат цIана чуьций, хьаттанка а ялат дIайдеча пункташка а дIаккхуьйаш зехьа доадой, таразаша ниисса болх бой, массахьа цун кхом бой.

Ялат чуьцилга массане а йоакхо е езаш хIама да. Из болх ханнахьа бабь баккхар, берригь а хьувкъам хIама ца дойташ чубар, пачхалкхен илани социалистически декхараш толамца кхоачашдар — СССР хьаьнь, Нохч-ГIалгIай республика вIашагIъелла 50 шу дизара сийлен совгIат хургда.

ДIадахача - юртбоахама шера тIехьбусачарна юкъера шоай болхьм хьабаккха дьттув бахьар Шаьла района Куйбышева цIерагIча колхоза коллективе. 200 эзар сом пайда беш чакхдаьнккар цар пятилетка хьалхара шу.

Пятилетка шоллагIча шера а СССР-ен Нохч-ГIалгIай республикен хьаьнь 50 шу дизара сийна тIайнца декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбахара колхоза коммунистана беррига ниl тIабахийтаб.

Колхоза парткомо тайп-тайпара формашца эргабоахаш лелабу ший болх. Укх шера бIасти деша кхоанкара балхаш вIаштIехьдахача тIахьожаш арттабарам механизаторашта юкъе агитмассеви болх боаржабаран вIашагIъелла боахаме болх беш оперативни штаб я. Штаба членалла хьожабир колхоза дикагIбола коммунисташ, специалисташ, боахаме хьалха латтараш.

Колхоза кхаш а хьайбаш а лелодеш йиь комплекски бригада я. ХIара бригаде шоай оперативни группаш я.

Группай членаша хан-ханнахьа арахец къахьегама листокаш, «Молнияш». Царна белгалдоах нарегIдьнна толамаш, дикагIйола опыт, балха кхоачамбоахараш ниiсделча уж дIадахара сиха оарцагIбоаль.

Цудухьа цар дика дIа а доладь хIана чакхдоах хьувкъам чуьдара балхаш.

СУРТА ТIА: колхоза парткома секретарь М. Айдамиров, № 2 йолча комплекски бригада оперативни группа председательца С. Джангиреевна дага вовлаш ва.

А. КУИМОВА сурти текста.

## ХЬАЛХА ЛАТТАРАШЦА НИЙСЛЕ

СССР хьаьнь 50 шу дизарай Нохч-ГIалгIай АССР вIашагIъелла 50 шу дизаран сийленца маккъяхара хьинаре къахьегаш я Гудермеса района колхозий, совхозий хьайбаш леладерий коллективаш. Толамца кхоачашьей цар нийсагIча пятилетка шоллагIча аз шера плал.

Пачхаьлкхенга йохка езар 2730 тонн йолча цар еххай 2809 тонн шура. ТIайцача декхарел 26 тонн дукхагIа а долаш 808 тонн дулх дехкад. Иттта дика толам баьнкхаб коллективаша кхьйолча отраслешка а. Масала, тха дакххара задании 110 проценти фуаш гулдара задании 125 проценти кхоачашъей района къахьегамхоша.

Уж толамаш доалача къьстта дика болх бир «Гудермесский» совхоза хьайбаш леладераш. Шура йохкара задании 101 проценти дулх даккхара задании 102 проценти кхоачашьей. Къьстта белгалъяккха езаш я цу совхоза Вагвов Анде кулгаллеш йола № 2 йола шурий — товарни ферма. Ерригача ферме юкъера лаьрхIача хIара IаттагIара 1487 килограмм шура а йоаккхаш 26 июне ялх бетта задании кхоачашъь ьялар ферма коллектива.

Пятилетка шоллагIча шера хьалхарча деношка дена пачхьалкхенга йохка шура засамьиккара хьинаре болх бир «Кавказ» колхоза хьайбаш леладераш. ЦхьоалагIча мае дулх даккхара ала бетта задании кхоачашйир цар.

Шаьла района XX партсъезда цIерагIча колхоза доаркаша социалистически яхье а ялийна къахьегама дика толамаш дьккар, колхоза доаркаша. Ах шера заданел 150 — 250 килограмм дукхагIа шура приемни пункташка дIачуелар цар.

Хьалхарчул дикагIа къахьегаш ба «Новогрозненский» совхоза хьайбаш леладераш а. Пачхьалкхенга дулх дохкара ах шера задании 101 проценти шура йохкара задании 100 проценти кхоачашъьй цар.

И. ЛЮТЕРОВ,
Гудермеса района юрта боахама управлене коккагIбола зоотехник.

## КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е

КПСС Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о тIайцаб «Советски Социалистически Республикай Союз хьаьнь 50 шу дизар дездара лаьцача Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш ярей цу яхье котбьнинарашта совгIаташ телара гIулакхьйн хьакъехьара соцам.

Соцам тIа белгалдоаккх Советски Социалистически Республикай Союз хьаьнь 50 шу дизара сийна предприятешка, колхозашка, организацешка шерра социалистически яхь яьржа хилар.

Къахьегамхоша шоай низ тIабохийт 1972 шера планаш, нийслагIча пятилетка задани. КПСС XXIV-ча съезда боахами культурен лаккхьяра, советски халкъа бахара хьал лакхдара, социалистически Даьхен ниа чIоагIбара хьакъехьара декхараш толамца кхоачашдара.

Дезача дена цадоагIара накъадахара тIехь социалистически яхь латтача хана дукхагIа гучадоал из деррригача халкъа гIулакх долаш хилар, чIоагIлу цай мекка деррригача къамаштен халкъаштен юкъера доттагIал, вIаши леладу гIулакхаш, ноккъостала вIаши дола гIо.

СССР Союз хьаьнь 50 шу дизар белгалдаккхара цу дезача ден сийна лаьцача Ерригсоюзни социалистически яхье этара дикагIа дола толамаш даьхача предприятей, колхозий, организацей, учреждений коллективашта лургйолаш КПСС ЦК-а, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а Юбилейний Сийлен знак е а уж сийлен знакаш ениача коллективашта ахча премеш теха а соцам баьб КПСС Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, ССР Союза Министрий Совето, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Комитето.

СССР Союз хьаьнь 50 шу дизар белгалдаккхара йола Юбилейни Сийлен знак ялара хьакъехьара решени ю КПСС ЦК, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС цхьана. Юбилейни Сийлен знак дIалу торжественни заседане, собране, митинге.

## КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕИ СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

КПСС Центральни Комитетой СССР Министрий Советой тIайцаб «1972—1975 шерашка шекара свекла дIахо дукхагIа юккхаран кийчъяран шекара промышленноста производственни мошносташ дегIайоалларан де дезараь» бола соцам.

Шекарь свекла дIехо дукхагIа яккхаран кийчъяран, цуьна ший ханнахьа обработка яр Iалашдаран лаьрхIа КПСС Центральни Комитетой СССР Министрий Советой союзни республикай компартей ЦК, Министрий Советаш, СССР юрта боахама Министерство, СССР кхачан промышленноста Министерство, парте краевой областни комитеташ, автономни республикай Министрий Советаш, крайисполкомаш облисполкомаша деккарийна яьй шекара свекла сахабачча боаримагIо кийчонна планаш кхоачашъярал совгIа тIехкхоачаш а ега Iалашдара де дезараш де.

Тракторашк юртбоахама машинаши еча Министерстванен Украински ССР Министрий Советан 1973—1975 шерашка заданеш оттаьй шекара свекла хьалхехрий чуьцаран машинаш хьаяра а шекара свеклай шекара свеклай фуи хьалхедаран чуьцаран кердача конструкце машинаш хьаяра серийни порнаводства вIашагIйолла а, тIадиллад арахеца машинаш тешамен дукхача хана лелиш хилар вIдара де дезарам делга.

СССР Госснаба СССР Госплани декхарийна я 1972—1973 шерашка республика предприятешка шекара свеклай хIирган нилдау машинаши свекла тIаботта машинаши хьаелга вIаштIехьдаккхара Украински ССР Министрий Совета хава технологически оборудовани хьаьнаелга Iалашде, хIьта тракторашк юртбоахама машинаши хьаю Министерство, гIишлонийн наькъийн коммунальни машинаш ю Министерство, ах тIа дела комаш ду Министерствой химически нехкагIеттан машинаш ю Министерствой — лелаяьча деталашта, дIайхача штампованашта, хIьта нитта шекара свеклай хIирган нийлхдара машинаши свекла тIаботта машинаши араяцца хашхаза юртбоахача узлаштен деталаштен кооперацо яра эттача хьаелга хьежжа Украински ССР предприятешта уж дуга Iалашде.

Тракторашк юртбоахама машинаши еча Министерствана тIадиллад 1973—1975 шерашта йолча планаш тIа колхозаштен совхозаштен мел эш свеклаш лелаеча машинашта йола совлен оатхалаш ега белгалде, 100 тонн цхьан сахьата тIаботтаргIола шекара свекла тIаботта машина хьаяра конструкце балхаш 1973 шере чакхдаха. Украински ССР Министрий Совета тракторашк юртбоахама машинаши хьаю Министерствой декхарийна я 1974 шера цхьоалагIча квартале лакха йолча свеклаш тIаботта машинаш Украински ССР предприятешка хьаелга вIаштIехьдаккха.

Химически промышленноста Министерствана тIадиллад 1973 шера дерз феназон яха гербицид дукхагIа араяца, хIьта эттам, лелашил нитта кхыйола гербицидаш хьаелга вIаштIехьдаккхарга хьажа а из дош кхоачашде а.

ЧIоагIдаь да колхозийн совхозийн кхьча пачхьалкхен юртбоахама предприятейн кхашкара арццепаш йолча тракторашца шекара свекла дIайеча пункташка дIаккхаьбарах луш бола мах шекара заводий чотах. белгальйча транспорта оттаьйча тарифах бала безилга. Шекара свекла хьалххееча союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад отта а яь, СССР Министрий Совета маьхашта йолча Пачхьалкхен Комитетаца дага а яьна, прицепаш йолча тракторашца шекара свекла дIаккхаьбара тарифаш чIоагIъе.

Колхозашта могадеьа, шекара свекла хьалхеечен чуьцачен яккъарчул доацаш болх беча звеньиштен, бригадаштен, отрядаштен оттаьча планал совгIа шекара свекла хьалхеераха пачхаьлкхенга йохкараха кхы тIа а мах балар.

Шекара свекла хьалхеера а кийчъяра а заданеш толамца кхоачашьяра, къахьегама овсарле лаккхьяра продукцега дIабоде мах лохбаран тIадерзадь юрта боахама болхлой къахьегама хьакари творчески инициативен айара дукха свеклаш лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхь вIашагIйолларах йола СССР юрта боахама Министерствай юрта боахамен заготовкайн болхлойн гIулакхерча наькъен профсоюза ЦК-ан йоаллаь предложени тIайцай.

Цу яхье котбьннарашта совгIат дара чIоагIъьй областаштен, краяштен, автономни республикаштен, хIьта нитта областашта еяъа ца луча союзни республикашта СССР Министрий Советен ВЦСПС-и 5 карара-кара теле Ше Байракх хIаранеца 10 эзар сом ахчан совгIат а луш; районашта СССР Министрий Советен ВЦСПС-и 15 карара-каратела Ше Байракх хIаранеца 5 эзар сом ахчан совгIат а луш; колхозаштен совхозаштен СССР юрта боахама Министерствай юрта боахамен заготовкайн болхлойн гIулакхерча наькъен профсоюза ЦК-и 90 карара-кара тела Ше Байракх хIаранеца 3 эзар сом совгIат а луш.

СССР юрта боахама Министерствайен юрта боахамен заготовкайн болхлойн гIулакхерча наькъен профсоюза ЦК-и тIадиллад свеклаш лелаечар Ерригсоюзни социалистически яхьа иттогаш яра хьалаши порядоки оттаю а вIашагIбе а.

СССР юрта боахама Министерствана, СССР кхачан промышленноста Министерствана тIадиллад РСФСР Министрий Советаца, Украински ССР Министрий Советаца, Белорусски ССР Министрий Советаца, Казахски ССР Министрий Советаца, Молдавски ССР Министрий Советаца, Киргизски ССР Министрий Советаца дага а яьна нехка шекара свеклай фу лелалара гIулакх тоадара предложенеш оттае, селекционно-фу лелалара балла эффективность лаккхьяра колхозаши совхозаши геттара дикача фуца Iалашъяра дага а кхоабаш.

Шекара свеклана переработка яра ханаш лоацъяр Iалашде лерхIаш могаьй РСФСР Министрий Совето, Украински ССР Министрий Совето, Казахски ССР Министрий Совето, Молдавски ССР Министрий Совето, СССР кхачан промышленноста Министерства 1973—1975 шерашка шекара заводашка шекара свеклана переработка ю производственни мошносташ кхы тIа а болх бе йоллийтара, болх бе йоллийта 1975 шерал тIехьагIа лаьрхIа шекара заводаш хьалъяр сиидара, хIьта нитта кхы тIа керда шекара заводаш хьалъяра еша йола предложенеш.

СССР гIишлошъеча Министерствана, СССР промышленни гIишлошъеча Министерствана, СССР юртара гIишлошъеча Министерствана, СССР езача индустре предприятеш хьалъеча Министерствана, газови промышленноста Министерствана оттаьй шекара заводаш хьалъяран реконструкци ярен балхаш кхоачашдара цар производственни мошносташ бола бе йоллийтар Iалашдара ханаш.

Оттадаь да реконструкци яра балхаши болх беш йолча шекара заводашка кхыдола балхаши кхоачашдара эша материалаш оборудовани план оттаьйча шера хьалхарча ах шера, шера йоагIача йоалл 70 процент дIакхачийта езилга, шекара свеклана переработка ю ха йолалуш ший хенмаьхьа кийчо е тоаргдолаш.

Ерачен кхачани промышленноста машинаши бытовой приборашн ю Министерство декхарийна я СССР кхачан промышленноста Министерствана мел эш а номенклатура малагIа я а дага а яьна шекара заводашта комплектни технологически оборудовани 1974—1975 шерашка серийни арахецилга Iалашде. Де мел дезар долла механизированни хьесане свекла хьалоржаш, из мел бIеха я, мел шекар доалаш а анализ йокхаш йола линеш арахецилга каредерзадара, цу тайпара линеш 1973 шера деза серийни арахеца еилга дага а кхоабаш.

СССР кхачан промышленноста Министерстванен СССР юрта боахама Министерстванен шекара свеклаш лелаеча союзни республикашца дага а ювлаш эшаш йолча оборудованецен приборашцен свекла дIайю пункташи шекара заводаши Iалашъярга хьежжа шекара свекла цох шекар даллара лоархIам а беш дIаллагIа (дIаларга) йовла мукъа беннаб. Оттадaь да нагахьа санна колхозашен совхозашен, кхьча пачхьалкхен юртбоахама предприятеша хьалха дIадахача шо шера шекара свеклах юкъера лаьрхIача даьллачул дукхагIа шекар доаллаш шекара свекла дIа чу елча, шекара заводаша юкъерчул лаккхагIа шекар даллара хIара процентах кийчъяра маьхал совгIа свекла цхьан тоннах сом лоархIаш шекара заводаша кхы тIа мах лугга.

СССР кхачан промышленноста Министерствана, СССР юрта боахама Министерствана, СССР заготовкай Министерстванан тIадиллад СССР финансей Министерствана дага а яьна дукха шекар доалла шекара свекла дIаллара (дIаелара) нох мах балара инструкци оттае а чIоагIъе а.

## ПРОПАГАНДИСТАШ ДАГАБАЬЛАР

Селаш С. М. Кирова цIерагIча парке вIашагIкхийттабар города партийни дешара сета пропагандисташ.

Города пропагандистий совещани хьайийллар КПСС горкома секретара П. Н. Громова. Цига цар дийцар 1971—1972 дешара шера итогаш, кердача дешара шера кийчо яра декхараш хьалхашка оттадир. Цу хьакъехьа доклад йир КПСС горкома пропаганди агитацей отдела заведующе П. Н. Резникова.

Доклададчика белгалдаьккхар, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча города юкъхьацерча партийни организацеша укх тIехьарча хана дикка-тоалаьга къахьегамхой идейно - политически боарам лакхбара гIулакх. ДIадахача шера къьстта чIоагIа теркам тIабахийтабар къахьегамхой гIулакхера мах, кулгалхой экономически дешара дукхагIа юкъеэра. Городе кIезига яц къахьегамхой политически дешар вIаштIехьдаккхара йоагIаш йола терко еш а, из гIулакх даим шоай теркама кIал лоаттадеш а йола партийни организацеш, тешшаме шоай декхар кхоачашдеш бола говза пропагандисташ.

Доклад яьнначул тIехьагIа шоай белха опытах лаьца къамаьлаш дир цхьацаболча пропагандисташа. Цул тIехьагIа города толашагIбола пропагандисташта КПСС горкома Сийлен грамоташ елар.

С. ШАБИЕВ.

## ЛОРА А ДЕ ДЕБА А ДЕ ХАЛКЪА РУЗКЪА

### *БархIазлагIа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета кхоалагIа сесси*

30 июне бархIазлагIа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета кхоалагIча сессе гIулийнача заселаре дIахо дийшар РСФСР-е автомобильни наькъаш доккхаген эксплуатаци елген тоавра де дезарех йола доклад.

Гулбеннараша дIаьадаь тIоараш детташ тIайийцар ноккъостий **А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев,**

Российска Федераце керда наькъаш даккхар, болх беш йола магистралеш арганьа товар, уж лоархIаме декхараш сихагIа кхоачашдара наькъаши методаши — нитта да къамаьлаш деш депутаташа дийца дешаш.

Автомобильни наькъаш тоадар серттера проблема я, из кхоачашъяро доккха гIо дерга дIахе а халкъа вахаро хьали культурен лаккхьяра, материальни производства деррига доакъой эффективность лаккхьяра хьакъехьа парте оттадаь декхараш кхоачашдара. Российски Федераце лаккхача наькъий сеть хьаяро сиидерза республика производительни низаш дегIадоагIилга.

Цунах дийцар депутаташа — Горьковски областной Совета исполкома председателя хьалхарча заместителе **В. В. Захарова**, СССР чурра гIулакхий министра заместителе **Б. Т. Шумилина**, Оренбургски областной Совета исполкома председателя хьалхарча заместителе **А. Е. Власова**, Пензенски областной Совета исполкома председателя **В. К. Дорошенко**, Брянски областной Совета исполкома председателя **М. М. Коновалова**, КПСС Башкирски АССР-Бакалински райкома хьалхарча секретара **М. Ш. Шакирьянова**.

Цу массане белгалдаьккхар республике керда трассаш сиха хьалъеши болх беш йола транспортни магистралеш арганьа тоаеши хилар. Социалистически декхараш кхоачашдеш, Россе наькъаидераша ханад хьалха кхоачашйир пятилетка хьалхарча шера задани. Асфальт йиллад жагIа биллач наькъаш 12 эзар километр гаргга дукхагIа хиннад, хьалдаьд дукхе верда тIаьш.

Бакъда хIанз а кIезига дац кхоачамбоацараш. Наькъашдераша бизагIа пайда эца беза йолаш йолча резервех, арганьакха тоальйа техникаш Iалашде деза керда магистралеш хьаелга, болх вIаштIехьбоаккхьа тоаде, цу лоархIамерча гIулакха дукхагIа теркам тIабахийта беза. Къамаьлаш хьараш дийцар юрда, трассаш яккара, болх беш ярш арганьа тоара, эксплуатаци яра предприятейн организацой отчисленеш дукхагIа хийнтанза яр не хилар.

Цул тIехьагIа доаш хадаш къамаьла дир РСФСР Министрий Совета председателя заместитела **В. А. Демченко**. Цхьан бартагIа тIаяц «РСФСР автомобильни наькъаш доккхаген эксплуатаци елген тоадара гIулакхех» Российски Федераце Лаккхехьарча Совета сощам.

«РСФСР лаи водехка проектах» доклад йир РСФСР Лаккхехьарча Совета Iалам лорадара комиссе председателя депутата Т. С. Суленова.

Вай мехка Iалам лорадара кхечахьалкхен принципаш оттайир Советски Iаьалла хьалхарча шерашка В. И. Ленина. хьалхе а лелаеш, цо юкъарчал дезашаш дакъа а лоацаш, аьлар цо. Советски Iаьдала декреташка, къестадора хий дукхуьла меттиташ санитарни лорадара, халкъа боахаме царех ниiса пайда эцара, пачхаьлкхено доал деттеа тIахьожаш лоаттабеген эргадаьнаха тоадара дезаш.

(Чакхдоалар 2-ча оагIо тIа).

# ЛОРА А ДЕ ДЕБА А ДЕ ХАЛКЪА РУЗКЪА

### *БархIаллагIа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета кхоалагIа сесси*

(Чиэтедоллар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Хин ресурсех Iалашча кхыча дерригача рузкъех а санна, пайда эцара дешай хадданза йоккхо ю партеи правительствеи. Iалам тоалара, лаьттаи, хьунаш, хин ловадара гIулакхаш йоккхийча масштабех кхоачашдеш, советски правительства хьалхе дехаш Iалама рузкъай йоккхо ярен лорадарен хьалхехьарча гIулакхий ленински положенешца.

Парте XXIV-гIа съезда КПСС ЦК ъвча Отчетни доклада тIа ЦК Генеральни секретара довзийтира Л. И. Брежнева аьнна: «Парте лаккхе Iалам лорадергдолаш керда предприятешта проекташ уттаира, хьалхара Iалам йоалар болх тоабаза гIулакх бахьан планошк, болхача организацешкара, проектни организацешкара, ерригача вай кадраинхоа хьаьдеар. Вай моттиг тIехьа тIайоегIача тIехьенаша а пайда эца беза вай Даьхен геттара дочача Iаламо луш долча беркатех».

1960 шера СССР Министрий Совето тIайпача «СССР хин ресурсаш пайда эцарен уж кIоагIа гIо лорадарен порядок оттаира хьалхехьарча гIулакхех» болча сопамо къоастадир ерригача союзни республикай хин ресурсех рационально пайда эцара, хиша хин лаьт моттигаш тоалара хьалхехьа шеррача масштабашка болх беза. «РСФСР Iалам лорадарах» долча законага тьежжа Российски Федераце массе а оагIорахьара гIулакхаш лу арахьара среда лорадоа, цунах хиш латта моттигаш бIехьалерах, нувхаш чучуйсара эшалерах лора а еш, аьшна белгалбаьккхий доклад[ч]ино.

Россе хий латта эггара йоккхийчоа моттигаш лорадоа боккха лоархIам а баш. КПСС Центральни Комитето СССР Министрий Совето тIайпиш «Байкала Iаме бассейна Iалама рузкъах рационально пайда эцарга Iалашдарен уж лорадарен хьалхехьа кхы тIа а де лезарехь» «Шендаь доазача хьачуухача хиша Волгах Уралех бассейнаш бIех ца лийтара де лезарехь» дола сопамаш хIаьта оштта къайола сопамеш а.

РСФСР Министрий Совето тIайпаи Кама, Дона, Кубана хиний, Москва-хин, Оба, Иртыша, Селенга хиний бассейнаш бIехьеш хилар дIадаккхара, республика территоре тIа лаьттан кIалхарча хинех пайда эцара тоалара, уж кIоагIа лорадара хьалхехьарча сопамаш.

Российски Федераце тIехьа тIарча хиний ресурсаш шера 4 эзар кубически километр гаргга я. Iаьмашкаш хин хранилищешкаш дола хин запасаш 35,4 эзар километр я. Вахьа уж имкIаьрга кхоачаш хилча лац республика территоре тIа.

Мескх кодача хин юккха дакъа икоат Кьилбаседарча Шаир Тайжачех оаланий бассейначца вдача, хIана кIезига карвераьча районашка. ХIаьта Заволжье, центрально-Iаьвжача лаьттан областашка, Кьилбаседа Кавказе, Урале хIана а тоъаш хин ресурсаш.

Цунна цхьана доклада тIа белгалдеаькър цIаха тема хий дикка лувка доалеш моттигаш хилар а. Дукхача городашка мелаш дола хий дIауххийт промышленноста технологически гIулакхашка. Цхьаьа организацеш, бурув тохарен кхидоле горшн балдаш, деш, доагIаш дола гIулакхаш лац лаьттан кIалхара хий мIезнагIа доахара.

ХIана а дикка дукха хий лов юрта боахаме хий дехка системаш тоаль ца хиларахи. Хий дилларе болхаш вIаштIехьдоахача кхоачамбоацараш хиларахи. Шендаиза дола производственни бытовойи дукха хиш чуухийт республика шIенача хишка.

РСФСР Лаккхехьарча Совета комиссеш хьехар Кемеровски Куйбышевски областашка. Алтайски Красноярски краяшка хин законодательствон «РСФСР Iалам лорадарах дола» закони ишта кхоачашу. СССР Iаьржача металлурге Министерства, СССР бос болча металлурге Министерства, СССР химически промышленноста Министерства, кхыйолча кхычи союзни республиканскии ведомствай а предприятешка законодательство толхадеш моттигаш хий латта моттигаш бIехьаш хьакхаш лорадеш РСФСР Лаккхехьарча Совета комиссешта.

Крайисполкомий, облисполкомий, министерствай, ведомствай кулгалдоша тешам белар хин законодательство кхоачашдергдола а хий латтача моттигашка бIеха хиш чуухийтаргдолаш а гIулакхаш дергда аьнна. Оратора дагадеийтар 1971—1975 шерашка РСФСР халкъа боахам дегIабоаеура яха шера плана проект оттаеш РСФСР Лаккхехьарча Совета комиссеш РСФСР ейгача промышленноста Министерства, РСФСР речной флота Министерства терхам тIабаккийтар цу министерствай дукхача предприятешка хий цIенду сооружени ледара хьалъеш хилара. Цу гIулакхах хьеккиаш йола капитальни вложени йиззи хара ца ерзаш хилара. Белгалланьа кхоачамбоацараш кIадаха а хин латта моттигаш бIехйолийтаргйоаца вовзамболаш дола гIулакхаш а могадир.

1970 шера декабрь бетта СССР Лаккхехьарча Совето чIоагIйиа ССР Союзен союзни республикайи хин законодательства лардаш. Из закон арадаьккхаро хин законодательство порядок оттаиран из дIахо а дегIадаладаран йола чIоагIа кIийле хьийе. Лардаш оттаиэ ерригача союзни республикай хилаиза йогIоаш юкъара а принципальни а положенеш. Цунца цхьана цар хIара республика хьожаргйолаш законодательства дукха дешаш а дут.

Хин законодательство хин ресурсех рационально пайда эцилгеи уж лораелгеи Iалашде дезаш да. Уж дехкараш кхоачашдара тIеэрзаль я а сесс юкъа оттаъ РСФСР хин кодекса проект а. Из кийчъяьй РСФСР Министрий Совето, РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиум хьаьоргйолаш дIачу а сиаий.

Из проект, аьлар дIахо докладчика, «ССР Союзи союзни республикайи хин законодательства лардеша» мааххара я. Цунна цхьана ну тIа я союзни республикай компетенцегIа йоагIа предложенеш а.

Керда предприятеш хьалъеча пенча эшаргдолча хин, бIехьалерахи хий кIезигдалахарен хий латта моттигаш лорадара, хий тIахдовчаргдолча доазув оттадар. Iалама хьалаша ландшафташи дика хургйолаш лорадоа шIенхаштта лоархIам бар эггара хьалхарча аргIанара гIулакхаш лорхI проекта тIа. Хин объектех селаIарач спортак пайда эцара лоархIам бу. Нагахьа санна гIишлош чуьаьой ухоебача хий латтача моттигашкъ кьайлой, чкьаьоий, хи чура хьайбаш, баьноагIаш, хIаьта иштта уж лебадара хьалаш лорадолга Iалашдергдола кхы тIа а хIамаш лелга хьанех.

Хин бIехдара духьаларча устройствашца Iолашъе йола керда хьалаъь а ертаьха тоаль а предприятеш, цехаш, агрегаташ, коммунальни кхийолеи объекташ болх бе йолалийтаь магийтац. Проекта тIа ха хишта Iатхьаргйола предприятеш, сооружешеш кхийола объекташ хьалъергйола моттига проекти моттагарча Советий исполнительни комитетацшен хих пайда эцара кийсаче а уж лорадеча а организашка, хIаьта иштта чкъьоий запасашта нанахьалкхен тIахьожам лоаттабеча а уж лораеча а организацешна бартта а долаш оттаиза аргIоаш хиларах дола хьанева.

Уж дерригга хьалехараш дииза доагIаш да «IIамига хин» оаларанта а, аьлар дIахо докладчика. Де дезар да ерригача организацешка, предприятешка, учреждешешка, колхозашка республика территоре тIа юкъара порядок дувцила йоашаш кхоачашъяр. Проекта тIа аьнна хих пайда эцига кийсарен уж лорадарен начавьалкхен тIахьожам лоаттабе дакхарийла я РСФСР мелиорацен хин боахамен Министерство.

Хих пайда эцара уж лорадара тIехьа начальалкхен тIахьожам дехкарийла бе хин пайда эцара, лорадара, учет яра оттаьа порядок а хIаьта иштта кхыйола хин законодательства бокъонаш а ерригача министерствашка, ведомствашка, начальалкхен, кооперативни, общественни предприятешка, организацешка, учреждениешка, гражданашта шIенхаштта лелалга Iалашде. Боккха терхам тIабаккийтаб хих рациональни пайда эцарен уж лорадарен гIулакхаш чатхдоахача юкъе общественносте дакъалацара.

Колекса проекта тIа дика боаш пайда эцара хин объекташ кIалхара порядокех хьалехи болча лардий предложенеш. Хих пайда эцарашта йола бокъонаш декхараш оттаду. Из деш эггара хьалхарча хогIана хин объекташ тела дерхI бахача нака малара, бытовойи кхийолчен хьаштаэшта. Цу тайппара, сага хьашташ кхоачашдара, къахьегамхой вахара а селаIара а уммхIена хьашташ кхоачашдара, бокъонна йиэза йола йоахо ю.

КъаьсIта лоархIам болаш да регионални доаш хий дIа цадахийтари дIаккхуваш Iоуха хий шIеча хи чу ухилга техника а хий Iаламаша схемаш а эргальа тоашра наькъаца сопадари.

Хий дулла лаьтта леладеш хилар шерра дегIадоагIаш хиларах юрта боахама хий эшита лакхлу. Пятилетка чакхйоалаш хин режим найса лелае еза юрта боахама лаьтташ дикка духкагIа хургда, цо дIадех хий шоаза гаргга дуиагIа Iоадела.

Кодекса проекта тIа оттаду хих пайда эцара бокъоний нормаш режими лелара хьаьвсехьа колхозий, совхозий, юрта боахама кхыча предприятий декхараш. Вокхе терхам тIабаккийтаб проекта тIа дукхача няха селаIарая спортаи хий латтача моттигех пайда эцара дешашта.

Хин объекташ заповедникаш а Iалама памятникаш да ьына дIакхайкадара порядок а оттаьой. РСФСР-а меттел, кхыйолча союзни республикашта а хьаштдолча хин хранилищешта эксплуатацешлеш ара, хин объектех пайда эцара дешаш къоастеду.

Доклада тIа белгалдаьккхдар, мичтаи канализацийоний сооружени ен, проектин документацешца гIишлоахой шоай ханназьа Iалашбеш хIаьаш а дикка бела бань хилар. БIоддена хин цIендара кхы а эффективнегIен дарегIа хилер гучадьннен йолча методашта тохкамаш делга а шерлу.

РСФСР Министрий Совето тIайцай халкъа боахама плана составной дакъа хиларах тарра Iалам лорадар шерийн перспективнии плангий комплексни проекташ оттайрах йола решени. Цу решенига хьежжа 1971—1975 шерашкъ РСФСР халкъа боахам дегIаболабара Пачхалкхен плана юкъе чIоагIъьлй Iалам лорадара сводин план, хий шIеклеча сооружени мощносташ боле бе йолалийтара заданеш а оттаьой.

Докладчика белгалдаьккхар РСФСР мелиорацен хин боахамен Министерствас, РСФСР унахIаш лорара Министерствас, къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполкомашка хих пайда эцарий учет еш боккха болх баь хилар. Очистни сооруженеш хьалъярен хьайла хий хилийтара системаш предприятешка болх бе йолалийтарен хьалхарча аргIанара гIулакхаш белгалдаьхад.

ДIаяхача пятилетке промышленностера арадаьнна хьадоагIа хий шIеккара 4 эзар совгIа очистни комплекс хьалйир. Царех дукха ярш йоккхий биохимически предприятеш я. Из бахьан долаш белгалдеааш тоалу [illegible] Iамий, хинхранилищешай санитари гIулакх. Укх пятилетке дIаяхача пятилетаца 2,2-зза дукхагIа мощность йола промышленностера арадоагIа хий [illegible] сооруженеш хьал а ма [illegible] йолалийта дерхI.

Проекто юкъоттаьа хиарта начальалкхен учет яра, хиэш планагIа пайда эцара, начальалкхен хин кадастр лелара, хин боахамий балансаш оттаяра, хий латтачо моттигех комплексни пайда эцаран уж лорадеш схемаш оттаяра порядок йола ССР Союзен союзни республикай законодательства лардий нормаш.

Проекта цхьан раздел белгалду хин законодательство толхадарах болча бехктохкама гIулакхаш. Из законодательство толхадерех да хин юкъе дола моллагIа а законагIа доаца гIулакхаш: шийла лоача тайпаа хин объекташ дIадуниар а ший хьештдолча тайпара кIерех пайда эцар; хих пайда эцара планаш толха а еш хий дIахкийтар; хин бIехдара нувхаш чудухувсара; очистни сооруженеш а йоцаш предприятеш, коммунальни кхийолеи объекташ болх бе йолайолийтар.

Кодекса проекто шерра цу тайпарча нарушений меттель, хиэта бокъа хургдола ший лоIаме балдаш дар, хIаьта иштта селаIарий спортаи хин объектех пайда эцара бокъонаш толхар уголовни а административни бехктохкам бе безача гIулакхех дIа а тох.

Хин законодательство толхадарах лаь ца хьалхачча декхарийла а предприятеш, организацеш, гражданаш. ГIулакхера нах а ба материальни бехктоккама, нагахь санна из ба цар бехкагIа даьдале.

Проект хийчьеча юкъе дакъа лоацаш кхиначе комиссей шIеретIа докладчико юкъейоалайир РСФСР хин кодекса проектага хьажарен чIоагIъярен предложени. Хин кодекс тIаэцарах республике Iалам лорадара гIулакха юкъе йоаца лоархIама дакъа хургхиларах а хих эггара эффективнегIа, Iилма дарда тIа пайда эцарен уж лорадарен тIо дергхаларах а тешаш дийцар цо. Хин кодекса гIо дергда дIахо а вай общества производительни низаш дегIадоаладара, сийлахь-доккха исторически декхар — халкъа вахара хьал ма могга тоадалга, вай боккха коммунизма материально-технически база хьалга толаша кхоачашдара.

Доклада тIехьагIа дошеш йоалелар. Россе хих эггара эффективнегIа, Iилма дарда тIа пайда эцара, бIехдарахи кIезигдаларахи уж лорадара дешашта хетадар шоай къамальаш депутаташа — Бурятски АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председателя В. С. Семенова, Астрахански областной Совета исполкома председатели Н. Г. Дудевкова, Москва Москворецки района № 51 йолча поликлиника участкови лора М. М. Велесьевас, Волгоградски городской Совета исполкома председателя И. М. Королева, РСФСР мелиорацен хин боахамен министра К. С. Борисова.

Ораторашна белгалдаьккхар Российски Федераце укх тIехьарча шерашка боккха нах бела дукхо очистни сооруженеш болх бе йолалийтар, доккхийча а аIамигача а доллача хий, Iамий хин рузкъан дикагIа пайда эцига искусственни хинхранилищеш хьеш хилар. Республика хин проблема комплексно кхоачашьеш я. Дукхача предприятешка юкъехулл хий ца эша технологически процессаш, техническа гIулакхашка хий кIезигаIа дIаухийт. Цо йиш хулийт городашкш поселкашк хиэа Iалашъелга хадданза тоаде, миллионаш болча няха уммхIена селаIара эцa, Россе чкъьорий юхаметтаоттийтара эша деррига хьалаш хьахулийт.

РСФСР Лаккхехьарча Совета тIайпицар РСФСР хин кодекс чIоагIдарах дола Советски Социалистически Федеративни Республика закон.

ШоллагIчен кхоалагIчен сессешта юкъерча хана РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо тIайпицана указех доклад еш цул тIехьагIа къамаьл дир РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара депутата Х. П. Неинова.

ДIалахача шера бархIалагIа дерзача РСФСР Лаккхехьарча Совета шоллагIа сесск хиннача тIехьагIа РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо тIайпицар, аьлар цо, РСФСР Конституце дIалехашка хьежжа дола, РСФСР Лаккхехьарча Совето чIоагIдаре юкъедоаладе деза цхьадола указаш.

РСФСР Министрий Совето представлени хьачулаьрах 1972 шера 17-ча февраль указагIа хьайир РСФСР совхозий совхозно-республикански Министерство. Из указ чIоагIдарца РСФСР Конституце 54 статьи тIа доагIаш дола тIатохараш де деза.

Карельски АССР Министрий Совета доагора промышленность хьнрах Карельски АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо хьачуенна представлени 1972 шера 18-ча мерча указагIа чIоагIйир РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо.

РСФСР Министрий Совето хьачудаьйрах Российски Федераце правительства цхьабола членаш оттабарахи лехкарех мукъабоалийтарахи дола указаш тIайцар РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо. Оратора депутатанка дIа[illegible] уж указаш.

[illegible] ма шера, дукха [illegible] КПСС ЦК-ас а, хIаьта [illegible] СССР Министрий Совето а тIайпицар корта бохабеш [illegible] алкоголизмах [illegible] чIоагIбара де [illegible].

Советски [illegible], белгал[illegible], чIоагIа [illegible] партеи правительствеи уж решенеш. Къахьегамхой уахамIена, беращи кхуш боагIараштеи кхетам балара доккха зе деш, производствана зе деш дола общественни зулам хиларах тарра, корта йокабеш малара лоаттабу къоасам хIана массе а тайпара чIоагIлу.

1972 шера 19 июне РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо арадаьккхар «Корта бохабеш малара алкоголизмах духьала къовсам чIоагIбара де дезарех» дола указ.

Указа тIа административни [illegible] общественни моттигашка спиртни маларш маларах а хIаьта иштта сага сийна [illegible] правственноста сийна воадаш корта бохабеш [illegible] цу моттигашка хиларах а.

Административни [illegible] агIа, профсоюзий [illegible] предприятей, организацей, учреждений администраци иштта бола нах производство [illegible] отталаш.

Шоашта карабоача болхлоеца продавцаша спиртни маларш малийтарах мастераш, участкай начальникаш, [illegible] хIад указо тIа.

Кхиазабарашта корта бохабеш [illegible] спиртни маларш [illegible] толхабарах, кIагIа кхьаль сомогон кхайола чIоагIа спиртни маларашт хийчдарах, дохкарах, цIагIа доаттадарах, эцарах, хIаьта иштта корта бохабеш мекна а волаш транспортни средствашт лелаярах бола административни уголовни бехктохкам кхы а чIоагIбаьб.

Корта бохабеш маларша лоаттабеча кьовсама тIаберзабеь пачхьалкхен организацеш общественни организацешен беш болча болх вIашагIтохара, хIаьта иштта корта бохабеш ца малийтара гIоагIа из соцадара а къахьегамхой депутатий Советий исполкомашка, автономни республикай Министрий Советашка, РСФСР Министрий Совете корта бохабеш маларца къовсам лоаттабера комиссеш вIашагIйоха.

ДIахлача хана РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо тIайпицар долаш долча законодательства юкъе хувцамаш тIатохаранчи деш дола цхьадола указаш.

ССР Союзен союзни республикай уголовни законодательства лардашта юкъе тIатохарашш хувцамаши юкъедахьарах 1972 шера 16 мерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума указага хьежжа 1972 шера 23 июнерча РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума указагIа РСФСР уголовни кодекса юкъедиьад тIатохараш хувцамаш.

1972 шера 17 мартерча РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума указагIа РСФСР уголовни кодекса юкъейохкхой Iехаблох уголовни бехктохкам беча 156 статьяна юкъе тIатохараш дихьад.

Из указ тIаэцалехь уголовни бехктоккаме оза йиш яцар духьала торгови общественни кхачани предприятей болхлой мара. Сттадьарел мьахаши тарифаши лакхдаьи бахача няха бытовой гIулакхаш деча а коммунальни боахама а предприятешка заказчикаш Iехабаьи бола нах а иштта уголовни бехктоккаме оза [illegible] бола оттайна указагIа.

Хьалхе а еча следствена юкъе защитника лоаш дакъа дIахо а шердара тIедерзавь ССР Союзен Союзни республикайи уголовни судопроизводства лардашта юкъе хувцамаш хьад 1970 шера 31 августерчан 1972 шера 3 февралерчан СССР Лаккхехьарча Совета Президиума указашца.

Цунга хьежжа 1972 шера 20 июне РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо тIайпиар РСФСР уголовно-процессуальни кодекса юкъе хилаиза дергдоаца хувцамаши тIатохараши деш дола указ.

1972 шера 7 июне РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо тIайпицар исправительно-къахьегама учреждениешка пайда эцара суд ю боаккарешта законагIа ца йоагIа хIамаши предметаши лаларах бехктоккаме оза дола указ.

Шоай доклахьа хьайбеш депуташта йоаха сбораш 1972 шера 1-ча январе деня дIаяхарна дувзаденча РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума 1972 шера 5 апрелерча указагIа доагIаш дола хувцамаш юкъедихьад къахьегамхой депутатий районни, городской, торадерча районни Советех долча законашта.

1972 шера майн июни беттанка РСФСР Лаккхехьарча суда председателя хьачудаларах ненса болхаш дарлига дувзадена РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо гIулакхо тIара мукъабоалийтаб РСФСР Лаккхехьарча суда цхьабола членаш. ДоагIаш долча сопамашца Президиумо РСФСР Лаккхехьарча суда члений декхараш кхоачашдера дIатIабехийтаб кхыбола повиэестий. Докладчико юкъейоалайир уж РСФСР Лаккхехьарча суда членаш хоржара хьалхехьара предложени.

Российски Федераце Лаккхехьарча Совето чIоагIдир сессешта юкъерча хана тIайпица РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума указаш, доагIаш дола законаши сопамаши тIайпицар.

Цу тIехь бархIалагIа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета кхоалагIча сесс чакхбаьлкхар ший болх.

# КАГИРХОЙ ИДЕЙНИ КХЕТАМ ЛАКХБЕШ

Республикай комсомольски организацешна дикка болх бу комсомольцашта кагирхоштта идейно-политически кхетам балар, [illegible] марксистско-ленински мировоззрени хьалхар. Шенхаштта терхам тIабаххийтабар дIадахача дешара шера кагирхошта экономически дешаш Iомадара.

Из дешар тIадерзадаь дар пропагандасте эффективность лакхьара лоаттабеча къовсаме кагирхой творчески хьинар айдара, социалистически доалахьена коммунистически кхетам болаш уж хьалкхебара. ХIаравар йе болх беча моттига цу дешарах пайда эца хоаш хилийта гIертаб комсомольски организацеш. Дукхахчарех кьа из дешар Iомадарах хьаккина хIама лаьхIа мегаргдолаш да совнца октябрь бетте дена кхо эзар хьола болхаш 1972 шера чотах хьахьега воланалар.

Чакхдаьннача дешара шера 11 эзар аIамига сага йоI на кружокашкеи теоретически семинарашкеи шоай идейно-теоретически боарам лакхбеш, 4800 ВЛКСМ члено партийни просвещени системе дийнар.

Горкомаша, райкомаша, юххьанцарча комсомольски организацешка болх беш бола кагирхой коммунистически къахьегама школашка дешара юкъеоззар. Уж школаш хьалха латта опыт кагирхошта дIайовзийтаран царна чIоагIа массово-политически болх [illegible] лаьхIа [illegible].

Кагирхой политпросa дешара еррига [illegible] цхьана политически знаменита пропаганда яра массови формаш а дIахо тоаль дегIайоалеш хилаш. Цу дешара [illegible] 6 эзар кагирхо.

Дешара заведенешка болх беш яра вай пачхьалкхен чуре арахьарен политика, ВЛКСМ истори, деррига дунен кагирхой болам, морала права, этикан эстетикан проблемаш дIайовзийташ йола кагирхой [illegible].

ДIадахача дешара шера къаьстта терхам тIабаккийтабар комсомольски болхлойи активеи идейни боарам лаккхбара. Уж дешаш хилар КПСС Грозненски горкомерча марксизма-ленинизма сайрийнарче университете, партийни дешара семинарашкеи комсомольски активе школашкеи.

Комсомольски [illegible] дешара [illegible] хиний итогаш [illegible].

[illegible] тайпара вIаштIехьбаьнна итогаш занятеш «Октябрь[illegible]» НГДУ ОРС-ерча «В. И. Ленина биографи» Iомаеча кружоке. Собеседовани яра [illegible] литература хIалхха кийчдаьлар цар пропагандиста А. С. Краснова. Цулукха ладувгIарашта ла къамалаш чулоацам болаш тема дика йовзийташ дар. Гуш дар В. И. Ленина произведенешца партеи правительства документашца ладувгIараш бола бе Iемалца, планаш, конспекташ, тезисаш уттаеш хоаш бола. Царга вешта пропагандиста а, вахаре а шоашкара дика гIулакхаш гойташ ба уж.

Лакхача идейно-теоретически боарам чакхбаьлар итогаш [illegible] Аргуни шахар доаккхача заводерча «Социалистически экономика лардаш» яхача кружоке. Цар пропагандист У. И. Хутаев. Шоаш тема кIоргга кхетаеар хьахьекхар цу кружокерча ладувгIарашa Ю. Мусаевий, А. Керимбаев, К. Дудаева, кхычар. Къамальаш деча хаиа производственни вахарцара дукха масалаш кхухлар цар.

Дика вIаштIехьбаьлар тIехьара занятеш Сунжански районе Карабулакски химически реагенташ еча заводерча «Партех йола беседаш» яхача кружоке. Цар пропагандиста воа А. Горбенкон дика карагIаела Iомаеча темина ладувгIарий безам тIаола. Цо шерра пайда ец технически средствах, художественни литературах. Цу деррига йиш хулийтар юкъаш йола тема ладувгIарашта хоадамболаш дIайовзийта, цар нунцара безаш лакхбарца цу хьахьехьа айдаь къамаьл дара хьалеш хьаде. Цулухьа кружокера хIаравар Iомадаьчох кIоарта шоа дала могаш вар.

Лакхача идейно-политически боараме чакхбаьлар итогаш занятеш Гудермесски мединструментий Шелкарча «Пищемаш» заводашка, Советски районе Ленина кIоартIча волкое, т. Грозненски [illegible] горбольнице, дукхача кхыча организацешка.

Цунна цхьана итогаш занятешт хьалхахо кагирхой политически дешар вIаштIехьдоаккхача кхы а дукха кхоачамбоацараш долга.

[illegible] тайпара дайчо къамаьл ду [illegible] гIулакха Шаьла, Малгобека, Назрановски, Ачхой-Мартанов [illegible], Шелковской, Урус-Мартана районий комсомольски кружокашка ю занятеш кIоарга чулоацам, яра политически листами хIанаарча актуальни проблемашца айха бувзамий болаш яц.

Хьалха санна хIана а хайра терхам тIахаийтаи [illegible] политически [illegible]. Вай кулкагIйолча районашка лакхера [illegible] политически дешар вIаштIехьдаьккхав хайра хIана [illegible].

Занятеш идейно-политически боарам лакхбара дукхаха [illegible] юкъе пропагандистски кадраш [illegible]. Партийни комитеташка [illegible] дешаш терко яр бахьан долаш пропагандистски кадрай состав [illegible] Пригородни, Советски, Серноводски, Сунженски районашкаш. Цу районашкаш дукхадуй [illegible] кадраш хиларо йиш хулийт занятеш лакхача идейни боараме чакхъяьа.

Дешар хьалха дIаолаш [illegible] дац Республике хIана а дукха хувцалу пропагандистски кадраш. Найсса ахат хIана бен ьына кружокий кулгалхой хувцаьбеннеиар Надтеречни, Советски, Ведана, Грозненски районашка.

Кагирхой политически дешара системана дакья анализ еш шерра техники да хилчен дергдаш. Опыт хьахьекхад политически дешарца дувзадена дешаш комсомольски собранешка, ВЛКСМ комитетий заседанешка каст-каста дувцача моттигашка кхоачамбоацараш ийслум доацилга. Баьахьа хургда аьнна хет партийни организацешна цхьана политически просвещене проблемаш дукхагIа тохкам хилча.

КПСС XXIV съезда решенешца боккха лоархIам баь хзуша йоагIача тIехьена идеологически кхетам балара дешарта, из лакха сегIатем болаш, идейно чIоагIъеннен марксизма-ленинизма гIулакх [illegible] хургбаьлх хьалийра. Из Iалашдеча дешах [illegible] комсомольски политпросвещене системага, цуи дешар да кагирхой политически дешар [illegible] лакхагIча идейни боарам тIа дахлар.

Т. МАДАГОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома [illegible] консультант.

# КУЛГАЛДЕЧА БОЛХЛОЙ СЕМИНАР ЧАКХЪЯЬННАЙ

Болх баь дьннай республика кулгалдеча болхлой шин шера йола теоретически семинар. Цар кIоарга Iомаьай В. И. Ленина произведенеш. Экономически дешара лоархIам лакхбаларца «Коммунизм хьалъеча хIанзарча вахара КПСС экономически политикех из кхоачашъяра доаттабу къовсам» яха проблема Iомайир цар.

Семинаре шин шера йийшай 30 лекци, 28 семинарски занятеш дьй. Царна лекцеш ешаш бар Iилманхой, Нохч-ГIалгIай университетен меккаьтта институтен политэкономе кафедрай преподавателаш, партийни советски органий бехктохками болхлой. Семинаре дешаш хиннача дукхачар цо гIулакх чIоагIа бехктохками хеташ леладора. Семинарашка шерра дакъа лоацаш цар статуправлене начальник П. А. Гребенщиков, республика Лаккхехьарча суда председатель М. А. Кузнецова, респотребсоюза правлене председателя М. А. Мишаев, республикански халкъа тIахьожама комитета председателя заместитель И. С. Коробова, юстици министр И. А. Албастов, республика прокурора заместитель В. Морозова хилар.

[illegible] занятеш чакхъьлар «Къахьегамхой вахара хьалаш [illegible] — Советски Союза Коммунистически парте экономически политикан корттера декхар» яхача теоретически конференцешца. Цига корттера доклад йир республикай потребсоюза правлене председателя М. А. Мишаева. Цул тIехьагIа уххаш лаьцийнгар машиннаьъда Грозненски отделе начальника Н. Н. Попова кийшеча реферат. Цо хетаьд из материальни производстве дегIайоалаелгеи толаеи вахара хьалаш тоадара ларда а хьача темана. Кердача пятилетке потреблени дегIанрахи цуи структура хувцалуи хиларах реферат йийшар кинофильмашта прокат еча республикански контора начальника З. И. Ахматхановa, «Даьша дакъадела — Къахьегамхой реальни доходаш айяра кертера никъ» — реферат йийшар чурча гIуллахлой министра заместитель В. И. Шейкина.

Семинаре дакъа лоацаш хиннача болх тIаеша цу статуправлене начальника П. А. Гребенщикова «Потребление общественни фондаш вахара хьалаш тоаде бар лоархIам», указацIена министра заместителя В. С. Плизова пачхалкхой гIишлоакъеча управлене начальника Б. И. Федотова — «Вахача пятилетке къахьегама хьалаш тоадара, нах чуьаха Iехь хьалдаьнняха реферата.

1972—1973 шерашка КПСС областной комитета теоретически семинар дIахо болх бе хургья. Цига дешаш хургья КПСС обкома, республика Лаккхехьарча Совета Президиумен Министрий Совета бехктохками болхлой, парте горкомий, райкомий секретарий, горрайисполкомий председателий, министрашт цар заместителаш, управленей начальникаш.

Цар шин шера Iомаргья «Социалистически производстве кулгалдара Iилмий ладаме» яха курс.

# СССР—КУБА: ДОТТАГIАЛИ ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРИ

КПСС ЦК-еи Советски правительствеи хьийха доттагIала официальни визитагIа вена Советски Союзе ва Куба Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Куба Республика Революционни правительства Премьер-Министр Фидель Кастро Рус.

Советски наьха Кубацара отношенеш къаьста а хьадда а юкъ парте XXIV-ча съезда КПСС ЦК-ас ьвча Отчетни доклада тIа: «Советски Союзен Кубин халкъаш юкъарча къовсама совпташнийда, дохаргдоацеш да цар доттагIал». Иштта гIулакх да вежарашца [illegible] Куба хьашехьа советски наьха ерригача политика дарде дар. СССР-а де [illegible] мел яр ду советско-кубински отношенеш тIа-тIа чIоагIъяра, вай вIашин цхьана леладеча гIулакхий эффективность лакхъяра. Советски Союзи Кубеи [illegible] йолаш дунен [illegible] оттара.

Советско-кубински доттагIал доаргдоацаш хилара бола тешам бе социально-политически строй цаI хилар, шоай коммунистически партей хьалхленца керда вахар дуллаш доахача шина а мехка халкъаша де лерхIараш цаIаш хилар, империализмана духьал цхьана къовсам лоаттабар. ВIашин цхьана леладеча советско-кубински гIулакхаша хIана практически чулоацам вахара деррига дакъош — общественно-политически, экономически, культурни, тIема. Шерлу шин мехка кагирхойи профсоюзни организацешта юкъера, къахьегамхой депутатий моттигерча Советашта юкъера, Куба революци лоарара Комитеташта юкъера, халкъаьха организацешта, творчески союзашта юкъера бувзамаш.

Экономически отношенеш махкота дегIайоалаяр — иштта да 1970 шера декабрь бетта вена вIашин цхьана экономически Iилма-технически гIулакхаш леладара хьалхехьарча Правительствашта юкъерча советско-кубински комиссе керттера декхар. Комисса Гаванен Москвен хиннача эггара хьалхарча заседанешка хьахьекхав цуи йоккха эффективность хилар.

Революци котъяьнначул тIехьагIа Куба правительствана хьалхашка эттар экономика эргадикхара керда декхар. Малхбузерча ах дунен тIа эггара хьалха цхьааша социалистически начхьалкхе хIалакье лерхIаш империалисташа оттаьнча блокадас [illegible] экономически проблемаш йовстаелга. Кубина цу [illegible] кубински халкъана эггара хьалха доттагIала кулг кхоададир Советски Союзо.

Шин [illegible] юкъера бувзамаш хьадаьнза [illegible]. Цар [illegible] чулоай промышленноста тайп-тайпара дола дакъош: кхачан, энергетически, химически, металлургически, машинаш ер, металлах хIамаш ер, доатора, кхадараш.

Айха вIашин цхьана гIулакхаш леладу юрта боахама, гIишлошъяра, транспорта, бувзама дакъошна, образоване тIахьIена лорарен системе, хьамеи кадраш кийчъеча, Iалама рузкъаш харададеча.

1972 шу долалуш СССР гIоаьостамца Кубе хьалйир а эргальакха тоайир 170 гаргга промышленни объект. 1966—1970 шерашка болх бе йолалийтар 86 промышленни предприяти. Махка экономике хьалхар боахама керда доахьеш. Гавапера чкъьорий порт санна йола цхьайола сооруженеш ерригача Латински Америке эггара йоккхагIчарех я.

Гаванана гаьна доацаш, городе Мариеле кхольлай 300 эзар киловатт мощность йола тепловой электростанци. Махка малхбузехьа, Ренте хьала кхы цхьайоккха тепловой электростанци. Цуи мощность 100 эзар киловатт я.

Советски мелиораторашна айхе цхьана вIашин гIулакхаш леладеш ду Кубе мерргационни системаш хьалъяра белааш, сутташ, хинхранилищеш еш.

ГIайрен Iалама рузкъаш караерзадеча дIахо а дегIадьаккха советско-кубински вIашин цхьана леладу гIулакхаш. Советски кубински геологашта цхьана гIулакхаш леладарах дIахо [illegible] хIаста, никель, хром [illegible] лаьтагIара йоаха рузкъаш доацачо моттигаш.

Советско-кубински экономически [illegible] дехьа дIахьтал шина [illegible] мехкий партеи пачхьалкхеи кулгалхой вIашагIбеттаб[illegible]. Цу вIашагIбеттабаларашка йиш хулийт тайп-тайпанча дакъошна советско-кубински бувзамаш дIахо а дегIаделадара торонаш гучайира, империализмана духьалерча, машаран прогресси тIехьарча къовсаме цхьана гIулакхаш лелагергдолаш барт бе.

Цу де лерхIараш лаьрхIа хилар Кубе СССР Министрий Совета Председателя А. Н. Косыгина Фидель Кастрона вIашагIкхетар, Куба Республика Президента Освальдо Дортикос Торрадос Советски Союзе ях визит.

Куба Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь Куба Республика Революционни правительства Премьер-Министр Фидель Кастро Рус СССР-е вар, цуо йоашаш советско-кубински отношенеш дIахо а дегIайоалаяра гIулакх дергда.

Э. ЛАДОВ.
(АПН).

# ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

## РЕЙД

Ах шера 1069 тонн шурех 102 тонн дулхи даккха дехкар тlайнадар Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза хьайбаш леладераша. Цхьабакъда, цар шоай дол кхоачашдац. Дулх дlаделара план ниэткъа кхоачашйир совхоза хьайбаш леладераша, цхьабакъда, шура йоккхра задани 51 процент мара кхоачашъялац. Ялх бетта еррига пачхьалкхенга екха шура 546 тонн я. Фу бахьан да хьайбаш леладерш тlехьабисар?

Совхоза 1015 тонн концентраш, 7109 тонн силос, 3787 тонн гlоьна доакъар, цунах 1396 тонн йол я йолаш, Iалашдаьдар совхозо. Деррига я Iалашде дезаш хиннача доакъарах 55 процент мара яц из. Цудухьа бlаьстк хьатlакхача дукха за хьалха доакъар кхоачи е лежна кхьча боахамашкара нийда дийзар. Масала, лоаллахарча «Новосельский», Наьсарен района «Октябра 40 шу» совхозашкара эзар тонн соьгlа силос кийцар. Из а тоъанзар царна. Кхы тlа а бlаьшн теннаш доакъар эца дийзар.

Совхоза цхьоалагlча шурйн-товарни ферме да тхо. Цига гучадаьннарех дувцаргда вай.

Ферме беттaш 405 етт ба. Планагlа ялх бетта 3914 центнер шура йохка езача еххар 2206 центнер мара яц.

Ах шера хlара беттача Iаттагара юкъера лаьрхlача 1020 килограммы шура яккха езар совхозе, хlаьта яьккхар 737 килограммы мара яц.

22 лохрка я ферме. Цхьатарраца хьалашка болх бу цар. Цхьабакъда, балха хьокхамаш тайп-тайпара да. Масала, Арсаева Макажайта 21 етт ба. Юкъера лаьрхlача хlара Iаттагара 1209 килограммы шура яьккхай цо ах шера. Хlаьта 19 етт мара боацача Эсхоева Нурас цхьан Iаттагара ах шера яьккха шура 977 килограммы мара яц. Сугаипова Майната балха хьокхамаш кхы а лохагlа да. Ялх бетта хlара кхоабача Iаттагара цо яьккха шура юкъера лаьрхlача 482 килограммы мара хилинзар. Геттара лоха хьокхам ба из. Нитте мар я кхы дукхачар я из болх барах пачхьалкхенга шура йохкара ялх бетта задани 54,8 процент мара кхоачашъялац цхьоалагlча шурйн-товарни ферма коллективо.

Аккханарча лагера да хlинз доахан. Аккханарча лагере яьлча я, доахнаш Iа доакхкача ферма коа го баьккха карт а яьхьакъоастиьча метте. Хlаьта республика кхьча боахамашка санна даьгlенашка хlинц доажадац уж? Iалаха даьгlенаш яц совхозе, хlаьта доакъара кхашка доажаде диган, хоглш тlабетташ доакъар доадар кхераш. Шинараш я детта доахан а дерригаш 600 бежан да ферме. Рационага хьежжа дийнахь 42 тонн люцерна йилла еза царна. Цхьабакъда, тхо цу ферме хиннача дийнахь царна енцар беркl тонн мара яцар. Доахан мощалла Iехар.

— Шаккха я кхоачамхилвал доакъар дахьец тхона, — яхаш летикъ бежа Iуй Кавраев Баудин Висантов Хьамзати. Хlара дийнахь юкъера лаьрхlача пхи тонн доакъар дlа ца кхоачаш дус доахан. Ахаш меца дус. 250 бежана шийтта тонн люцерна йилла езача йиъ тонн мара йиллавц хlинз а.

Тхо цига долаш делкъейла тlехьагlа а доакъар хьаданза дар. Хlаьта шоаш кхабарга хьежжа мара лац доахана шура а. Из бахьан долаш кхоачашъяьлц ферма коллективо пачхьалкхенга шура йохкара ах шера задания. Доаркашна доахана дика доал ца дар а чlоагlа Iатъ шура яккхара.

Аккхан лагерашка доахан чуседалу моттигаш хан-ханнахьа шlен ца ярах кхон хоттен вlашагlъйина колд яр (хьалхарча дийнахь догlа дийлхадар). Доахан бlеха дар. Кола дlайоакхкаш е хlалхарцар деш, доахан шlендаш, царна доахар дулхи ваг вацар. Оха цига яьккхача хана гучаьяьнзар ферма заведующи а.

Болда учет до делаю Абаев Лавчас. Шоай ферме масса бежан да, царех бетташ масса етт ба, Iаьсий малад, царна дулх мишта тlаккхет доаш вензар ц.

295 Iаьсах воархlенна дала доларах урс хьенкад. Хlаьта малагlча хьала тlа да дийна диоараш? Лаьрхlа Iаьсий леладаш пхи сар го ферме. Као бутт баллаца лела а дийн дlахо кхеде кхьча ферме дlалу уж. Юкъера лаьрхlача хlара Iаьсанна 370 граммы дулх тlаккхийта деза. Хlаьта Мурщидрова Зайдата хlара Iаьсанна дийнахьн буси 573 граммы дулх тlакхетийтад. Хlара Iаьсанна 449 — 461 граммы дулх тlаккхетийтад Джоватхановаса Матаевасн. Цхьабакъда, Натаевас 60 граммы Баланоевас 60 граммы мара дулх тlаккхетийтац шоаш гlулакх дича Iаьсилгашта.

Совдозе дикагlа ляархlаш я № 2 йола МТФ. Цхьабакъда, дехларгболаш лелай цун гlулакхаш а.

Бетташ 209 етт ба ферме. Ах шера планагlа 2310 центнер шура йохка езача еххар 1578 центнер мара яц.

— 270 бетташ етт хила боагlар ферме. Цхьабакъда, 69 шинар хаьнахьа ца дахкаш дисад. Августе, сентябре мара дахкаргдац уж. Из бахьан долаш ах шера заданин кхоачаш ца юлуш дисад тхо, — йоах ферма заведующе Арсанов Авалус.

Бехказа валар дукха хабар дуьца эшац. Ерригача ферме юкъера лаьрхlача дийнахьн буси хlара беттача Iаттагара 1020 килограмм шура яккха езача яьккхар 940 килограмм мара яц. Цхьатаррача хьалашка болх я беш цхьан фух дола доахан лелаьу доаркаша.

Цхьабакъда, цхьаболча доаркаша дукхагlен, воккхар кlезигагlен шура яьккхай хlара беттача Iаттагара ах шера. Масала, Замйана Маккас 1116 килограмм. Гирихнова Бирланта — 1065 килограмм, Дебирова Зурас — 1030 килограмм. Хlаьта планагlа яккха йоагlа шура (1020) литр) ца йоаккхаш дукха доаркаш ба. Соелзмбенова Тумишас ше лелабеча 16 Iаттах хlаранегара 882 килограммы. Гамаргова Iашата 15 Iаттах хlаранегара 827 килограммы мара яьккхац. Кхы а кlезигагlа шура яьккха доаркаш а я ферме.

Цкъа-дале, ханнахьа бугlе дигадаларе шинараш дакха тlахьалусаргдацар. Шоалагlа-дале, рационага хьежжа доагlаш доал доакъар дlа ца даларах шура кlезигагlа лу доахана. № 1 йолча МТФ дараш санна укхазара доахан чудоакха моттиг а бlеха яр, холдийла лелар доахан, кlалхьарпар даьлацар е цу гlулакха сагота волаш саг а вацар.

Лакхе йийшеча фермаца шийсдича Iаьсий леладелга дикагlа вlаштlехьдаьккхад укхаза. Нагахьа сацна цхьоалагlча МТФ дийнахьн буси цхьан Iаьсанна эгара дукхагlа тlаккхета дулх 573 граммыле шоллагlча МТФ цхьан Iаьсанна 650 граммы е кхы дукхагlа а дулх тlаккхет.

Пачхьалкхенга хьайбай продукташ йохкара ах шера задани кхоачашъяьлц кхоаллагlча шурйн-товарни ферма коллективо а.

Цу дерригача кхоачамбоацараша хьадьохх хьайбай продукции дукхагlа яккхара резервах бизза пайда ца эцига. Цудухьа лоацача хана кхоачамбоацараш дlа а дахха болх тобе беза совхоза кулгалхоший специалистий.

«Сердало» газета рейдови бригада: **Л. ХАТАЕВ**, Ачхой-Мартана района юрта боахама управление корттера зоотехник; **С.-Х. ЦИНАЕВ**, «Ленинизман байрак» газета бехктенхане секретарь; **Хь. БАЛАЕВ**, «Сердало» газета спец. корр.

---

КПСС Грозненски горкома VII пленум хилар

Пленумо лаьа я дийгlир йийна а йийцар «КПСС XXIV съезда решенешка хьежжа капитальни гlишлоаш кулгалдеlга тоалара хьакъехьара городской партийни организаце дехкараш яха КПСС горкома хьалхарча секретара **Н. Я. Правенька** доклад.

Докладах йолча преней къамаьлаш дир **Л. Д. Магомадова** — горисполкома председателя заместителя, **Л. Т. Тимирбулатова** — «Чечингстройтранса» объединене шофера, **Н. М. Чудакова** — Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене начальника, **А. М. Базоркина** — СМУ-1 парторганизаце секретара, **В. П. Тараканова** — «Грознефтехимремстрой» треста партбюро секретара, **К. А. Логиновас** — Стройбанка контора управляюще, **С. В. Макарьева** — «Гипрогрознефть» институт директора.

Дийцача дешах лаьца боагlаш бола соцам тlаийцар.

«Юххьанцарча партийни организацей болх дlахо тоабара де дераш КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча цар лоархlам яйбарахи» бола КПСС горкома VI пленума сацам кхоачашбара леламах хоам бир укхаза горкома организационно - партийни балха отдела заведующа **Г. К. Шарова**, КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара **Н. И. Костюченкос**, КПСС горкома члена, «Автоспецоборудоване» завода электросварщика **В. С. Турапина** хьачар.

Пленумо организационни доа дийцар.

Парте горкома шоллагlча секретара хержар **К. С. Салтананов**, секретаралла — **П. Н. Гронов**. КПСС горкома бюро членалла хержар **В. М. Шамардин** — горисполкома председатель.

Пленума балха дакъа лаьцар КПСС Нохч-Гlалгlай обкома секретара **М. А. Керимова**, обкома бюро члена, организационно-партийни отдела заведующе **В. В. Варламикова**.

# КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМА ПЛЕНУМ

---

# ЯЛАТ ЧУЭЦАШ ДА

**Лоами районашкара дlаккхача республика колхозий, совхозий кхашна массанахьа гурахьа дув ка бола ялат чуэцаш латт.**

26 июне республика механизатораша 26 эзар гектара тlара ялат хьакха хасарах Iо а дуллаш 14 эзар гектара тlара дар аьрдад.

Ялат чуэцара болх дика вlаштlехьбаьккхаб Шелковской района боахамашка. Фуна лаьрхlа 14 эзар гектара тlа дlадийначох 6 эзар гектара тlара дар хьекха баьннаб кхаш леладераш. Хlаьта Наурски района механизатораша 14,2 эзар гектарах 5 эзар гектара тlара ялат хьекхад.

Грозненски, Гудермеса, Сунженски, Шаьля, кхьча районашка деррига гурахьа дув ка бола ялат чуэцаш да.

Юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 15 центнер гаргга кlа чудехь. Хlаьта Сунженски районе 17,5 центнер, Урус-Мартана районе 18,9 центнер, Шаьля районе 16,8 центнер, Шелковской районо 16,1 центнер ялат чудахь гектара тlара.

Вlарча хьайiцача республика чуэца дезаш кхы а 130 эзар гектар ялат дисад. Эггара лоацагlча хана деррига ялат чуйиа дахкхара хьинар ца хкодеш къахьега деза механизатораша, бизза пайда эца беза техникех. Цхьаккха килограммы эзза ца йойташ ханнахьен шlелен керда хьувкъам чуйица баккхар хlанзарча хьалашка бехктохкемегlа дехкар да.

**1972 ШЕРА 26 ИЮНЕ ГУРАХЬА ДУВ КА БОЛА ЯЛАТ ЧУЭЦАРА СВОДКА**

| Районаш | Чуэйца ялат проц. |
|---|---|
| Ачхой-Мартана | 14 |
| Ведана | — |
| Грозненски | 23 |
| Гудермеса | 30 |
| Малгlабека | [illegible] |
| Надтеречни | 6 |
| Наьсарен | — |
| Наурски | 35 |
| Ножай-Юрта | — |
| Советски | — |
| Сунженски | 8 |
| Урус-Мартана | 7 |
| Шаьля | 9 |
| Шелковской | 46 |
| г. Грозный | 7 |
| Деррига а республика | 18 |
| 1971 шера 26 июне | 8 |

---

# КЕРДАДАР ЛЕХАР

Творчески къахьегачар дикка ка йоал производства керда резерваш тохкача балха тlа. Рационализаторий творчески къахьегам дика вlаштlехь баьккхаб «Грозэнерго» № 2 йолча теплоэлектроцентрала балха тlа. Цига дикагlча рационализаторех лоархlаш ва Донсков Николай Андреевич.

— Пхийтта шу дахаз из цига къахьегаш воаь. Цу шерашка цо болх ца беш пагаьь участок яц ТЭЦ-е. Юххьанца гlоина дола балхаш деш хилар из. Ишта со къахьега волавелавелаьчаре соа бехкенна вела энергетик я хургвалар яхаш дуйц цо ше.

Хьалхарча беттанна деш дукха къахьегар цо чоалхане энергетически боалам, цун система кlоаргагlа йовза гlерташ. Николай Андреевича дика кхетадора турбиний машинийта хьалхашта латта безаттолхаш баккха хилар, хlана хьича цуна ха йоа тайп-тайпара турбиний болх. Оаьш, йолла машинистаца дага я нувлаш кlоаргагlа Iемайра цо шийн хургйола професси ...

Машинисталла болх бу ва хьинана дукха мо кхы а дlаяьлла вгара хьалхара рационализаторски предложени кхийчар из. Ха санна дlаьудар, цхьабакъда, цо кийчча рационализаторски предложенеш я деггара дега дукхагlа хулар. Царех дагахь предложени йисанзар производствана мехье ца хьоц.

Цхьабакъда, дlахо творчески къахьегарь шийн знани тоъаш ца хилар дика кхетадора Николай Андреевича. Цудухьа лакхерча дешара заведене заочно деша ваха лаьрхlар цо. Хала-м дар производственни а общественни а болх а беш деша, хlаьта а халонех бlукъажабеш воалача из толамца кхоачашдир цо лерхlар.

Московски политехнически институте заочно деша а ваха 1968 шера дика чакхъяьккхар цо из. Йоккха балха опыта Iемаьхийтар хlоарга знанеш. Цул тlехьагlа кхы а дукхагlа рационализаторски предложенеш тоаа наьлар из. Укх шера цо кийч а я производствана юкъейнхьай 5 рационализаторски предложени. Царех цхьа предложени химически комбината балха юкъейнхьай. Цо шера производствана 60 эзар гарга сом пайда бу. Н. А. Донскова инженерашца В. Г. Кондратенкоца, Г. Неиверца цхьани производствана юкъейнхьай хий дlоалдара схема хувцара йола предложени. Цу шера 50 эзар сом пайда бу. Рационализатора толача предложенеш дlайеш энергетически оборудоване къахьегама евзарие, ... боаних энергетикий къахьегам.

Ишта ва къахьегаш хилара ТЭЦ-а беррига энергетикаша сийдеш ва Донсков Николай Андреевич. Каст-каста инженерагара новаъостал дехаш хул предприяте рационализаторашa - новатораш. Миччa хана а царна гlо де, шийн опыт дlаала кийча ва из. Цудухьа оал цунах цига болх беча наха тха хьехархо, тешаме новкъост аьле.

**Х. СУРУДЖАНЦ.**

---

# КЕРДА ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦА

Укх денощна г. Орджоникидзе бодача керттерча некъа хиннарашта бlаргайна хургъа цхьан мугlарегlа йолха «Сихек дикен чуэцаргба вай, кхинъостий, керда хьувкъам», «Хьувкъам чуэцара низн хьинари кходергдац вай», ишта кхыдола лозунгаш тlадола машиний колонна.

Из колонна яхар Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача, XIX партсъезда цlерагlча колхозий кердача шерара ялат чуэца.

Хlара шера ишта поакъостал ду мелхозашта «Грознефтехимзавод» объединене контора автотранспортникаша.

**Ш. БАТАРБЕКОВ.**

# ДИКА ТОЛАМ

Грозный—Чишки яхача шоссейн ... километр бlаьхача тlонаьхъа ремонтни балхаш ду Грознерча № 504 йолча некъаш тоадеш йолча участка бригадас.

Шера еррига а ялх километр е шера да езача пхиъ километра некъа ремонт я ьлинай бригада даллентин ишь бетта.

Хьинаре къахьегача бригадана кулгалдеш да воа. Григорян.

**Б. ОСМАНОВ.**

---

Эстонски ССР. «Пыдрангу» яхача совхоза птицефабрика республикан эггара йоккхагlа я. Укх шера цо пачхьалкхенна дlалургда кlона ца жишаш 43 миллион фуъ. Из худ дlалакача шера дештаьа миллион соьгlа дукхагlа. 5800 центнер кхо тlарча балхазаьрий дулх а лургда цо.

СУРТА ТlА: хьалха латта болхлой П. Абнери (аьрдехьара яр) С. Кыллаваасн фуаш хержаш я.

П. КУЗНЕЦОВА сурт. ТАСС фотохроника.

---

# КХОМБАРА ТlЕХЬА

**Халкъа боахама еррига предприятий, организацей болхлоша чlоагlа къовсам лоаттабу КПСС XXIV съезда решенеш тlа, «Производства резервах пайда эцарга тоадарех халкъа боахама экономе режим чlоагlъярех» хьакъехьа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тlа отгадь дехкараш кхоачашдара.**

Кхомбара, производства резервах дикагlа пайда эцара хетадаь Ерригсоюзни хьажар да хlанз вай махка дlахьош. Эзараш болча белхлоша, инженерно - технически болхлоша, гlулакхерча наха беккхача маьхера дукха предложенеш елар. Царех дукхагlъераш тlеоваль яр дlахо а производствана интенсификаци яра, пайда ца беш дlаухийта средствах кlезигъяра, материалаш, бедах, доагор, электроэнерги кхоара. Безалах шоллагlа пайда эцига тоалара араеца продукци дикагlа хилийтара.

В. И. Ленина цlерагlча Грозненски механически чаккдоахача завода коллектив а хьинаре дакъа лоац цу лоархlамерча балха юкъе. Хьажаре дакъа лоацаш я завода ерригача цехий коллективаш. Цехови собранешка болхлоша, инженерно - технически балхаш деража социалистически дехкараш тlайийцар энергоресурсашта кхомбара, сийда механикаьта продукташ безалах шlенагlа хьакъоастара, предприяте экономика лакхъяра тlехраль рационализаторски предложенеш производствана юкъейхьара.

Деррига хьажаре дакъа лоацаш 2400 болхло хилар. Дукхъала дlадахача шера хар кийч а аь производствана юкъейнхьар пачхьалкхенна 293 эзар сом пайда беш йола 450 рационализаторски предложения.

Дlадахача шера хьажаре дакъа лоацаш хиннача «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешта дахьача толамий итогаш яьчча тlехьагlа механикаьттан химически промышленноста болхлой профсоюзий обкома преанимуно ... дола коллективана хьожайир кхоалагlа моттиг ахчан премия. Хьажар долча хана кходир 2300 тонн доагор, 1,2 миллион соьгlа киловатт-сахьат электроэнерги.

Малагlа предложенеш юкъеяхьара фу пайда баьннаб? Хинлаллахьа оборотни блок хьаш бахьан долаш цхьайола мазутни резервуараш дlаьхар. Хьалха дlадахача хана мазутни эстакаде пайда эцар царех, хlаьта цхьанараш схача машиникаьа цистернашка продукташ хьачуеттара эшаш ар. Царна метта керда йоакха резервуар хьаь эсаш хилар. Хlаьта установка начальника В. Н. Дмитриенкос, участка начальника заместителя Г. П. Савина еннача предложенех керда резервуар хьа а ца ен цун метта, механикаьтта продукташ чуйоттара пайда лаьрхlар эстакадерча лотокех. Из бахьан долаш дукха металл, болхлой ха, алапе фонд кхейир. Цхьайтт эзар сом пайда хилар.

Трубопроводаш кхоара тlаерзаль маьхера. Предложении елар производственни отдела начальника П. Л. Сынкова, товарно-сбытови цеха начальника П. К. Фролова, цун заместителаша Ю. Ф. Уланова, Ю. К. Лопанске. Цу гlулакхо кхоайтар 3600 метр тайп-тайпара йола турбаш, кхы задвижка, шн насос.

Резервуараш цlенъерама Р. М. Гулаева, В. Н. Живоцкиди еннача предложенех уж цlенъяра схема хийцар. Хьалха ах метр шера нора боацача дикe гlолла резервуарашка юхейиса хlамаш белашда хьаракхувеэр, цуа тlехьагlа машинашта тlа я отташ дlакхахьа эсаш хулар уж. Хlанз автоцистернашка цига я ен тlа я йотташ дlаьехха резервуарашка юхейиса хlамаш. Хьалхарча метоцагlа цхьа резервуар цlенъярга дlадодар 8 бlаь сом, хlаьта шера уж итташ хулар. Из бахьан долаш дlара шера дукха арараш сомаш кходу.

Ихьа пайда ийнача Iамарах установкий болх бе йолайолийтача хана пайда эцара предложени елар установка начальника В. Л. Агафонова. Из бахьан долш установка кхо сахьат сиха гlа болх бе йолаьлийта вlаштlехьдоал. Цо торо хулийт дукха йоахалийн электрически энерги кхое, дукхагlа продукции арахеца. Уж санна йола предложенеш кхы дукха я производствана юкъейнхьай цу заводе. Цу масалаша къаьста хьахьокх хlара болхлочо производства экономика лакхара чlоагlа къовсам лоаттабеш хилар.

Материалашта кхомбара доташ каст-каста дувц завода партбюро, хlаьта хlара бетта уж дувц профсоюза заводской комитета заседанешка. Цига итогаш я цу хьахьехьа дахьча балхий. Комсомола комитете а рейдаш ю кхомбара балхаш мишта лел хьожаш.

Карагlдьнначох кхоачам а ца беш дlахо а кхомбараш хьулдаран производства резервах дикагlа пайда эцаран кхы тlа я шоай хьинар ... къахьега лерхl завода болхлоша.

**М. РОМАНОВ.**

---

# ДОШ ЧlОАГlА ДА

«Грознефтехимзаводы» объединене предприятешта юкъе хьакхача социалистически эхье хьалха латтачарех я Грозненски химически комбината коллектив. Пхьалеста шоллагlча шера тlайша социалистически дехкараш тlехакхачадеш хьайоагlа ва укх шера. Товарни продукции араяхара ах шера план хана хьалха, 26-ча июне кхоачашъйай хиннавна. Совхха хьалхарча ила бетта хиннача 8 процент дегlайей араяхеча продукци укх шера цу юкъа. Июнь бутт чакхбалелаьа планал соьгlа арахеаргда миллион соьгlа сома маьха полиэтилен, фенол, ацетон, кхыйола продукци.

Планал соьгlа продукцена реализаци ярах, арахецача продукцега дlабоха мах лохбарах дукхьала хьалхарча ялх бетта задани соьгlа пачхьалкхенна 3 бlаь эзар соьгlа сом пайда баьб комбината коллектив.

СССР-ен Нохч-Гlалгlай АССР автономен ах бlаь шу дузача юбилей сийна къахьегама вахте аттачарна юкъе хьалха латташ я Давыдов Иван Михайлович Шевяков Иван Давыдовича сертелаттача фенол ... арахецача производственни коллективаш. Цар эггара хьалха кхоачашъйай ялх бетта план.

А. РОМАНОВА.

◆

А. Шерипова цlерагlча Грозненски механически чаккдоахача завода установкий технологий шера социалистически эхь я йоаржаь бизза пайда эц шоа чурча торонех. Цудухьа царна дукхачар доаха толамаш дена да. Яхье баьннераште юкъе хьалха лате Болгаров Александр Леонтьевича кулгалдеча № 39—6 йолча установка технологаш. Хlамлехьа июль бетта хьалхарча кlира задани кхоачашъйай цар.

Ишта дика къахьегаш я Корненко Станислав Абрамовичи Рудиев Алексей Михайлович юрта латтача установкий коллективаш. 14-ча июне день шоллагlча ах шера чотах механикашта сийрда продукци арахеваш я уж.

В. ГОРБАЧЕВА.

◆

Къахьетта дика къахьег укх шера Грозненски нефтегазови управлене болалоша. Газови бензин арахецара пачхьалкхен план тlехкхоачам ца еш цхьа бутт дlабаьийтац цар. Цудухьа ах шера задании хана ила ба хьалха кхоачашйир управлене коллективо. Заданегlа лаьрхlачул соьгlа арахецаргда 3400 тонн бензин.

Уж толамаш доахача хьинара къахьийгад Коротких Владимир Павловича, Шевченко Владимир Карповича кулгалдеча бензин арахецача цхьоалагlча шоллагlча цехий коллективаша.

Л. ЕРОФЕЕВА,
Грозненски нефтегазови управлене планови отдела экономист.

---

# Болх дика вlаштlехьбаьккхача

**Сенаж Iалашъяра болх дика вlаштlехьбаьккха лел Грозненски района Ленина цlерагlча колхозе. Планах 1000 тонн мара ца езача хlанзлехьа 2130 тонн сенаж кlоагга чу еллай доакъар Iалашдераша.**

Шоалагlа хьекха яьннай люцерна. Укх шера дика тlаьннай из. Дукха-болх бир механизатораша И. Татара, В. Тарановске люцерна яьувкхьйтара. «ДДН-100» агрегаташна цхьадаш догlан хьесапе хий дийттар цар люцерна тlайолча участкана.

П. Хамзатов херте латтача доакъар Iалашдеча бригада технолое дlа ма леххара дика, мошал йоаргlоашаш кlоагга чу йолл сенаж. Жаткашпен КИР-ашцен хьекхачуз тlехьагlа шин-къа дийкахь маьлхарйокийт. Цул тlехьагlа хьал я нийе лаьрххlача харшаш чу юлл. Цига езача «С-100» тракторана Iотоlаю. Цул тlехьагlа фо. хий чугlоргдоацаш дlакъовл.

Сенаж кийчъеча хьаьстта дика болх бу трактористa Магомадов Алауди, мугlарерча болхлоша Аюпов Мунис, Хамзатов Абдусаламас. Сенаж кlоагга чу йоллараш се хlама доацаш битан Гичкаев Жамарзас. 12 тонн мара ца езача хай гlара кlоаг болча сменагlа 20 тонн люцерна масса хьатlаоз цо.

Кхоалагlа люцерна хьакха йолалелье (еррига а йоазаа хьахкаргъа ца) йихаца здаьча кlах сенаж кийчъеш я доакъар Iалашду бригада. Вихаца эаль дlадийна кlа хьекхача хьалхагlа санна маьлхардаккхалца уллийтац, хьекха доаллашехьа сенажа кlоага чу дол.

Сенаж кийчъяра балхаш дега хьайхле коммунисташка я. Масала, юртбоахама техника дика йовзаш йола опытен механизатор А. Эльмурзаев КИР-ана люцерна хьоккхаш хилар, хlаьта хlанз силос хьоккхача комбайна тlа болх беш ва.

Дикен кхойчам хиллалн доакъар Iалашдар лоархlаме гlулакх долга кхета я деш хьинаре къахьег бригада белхлоша. Из бахьа ду укх масалас. Люцерна хьоккхача норма 10 гектар йолча сменагlа 28 гектара тlара хьоккхар цхьан агрегато, ишта 25 тонн мара ца езача 38 тонн хьалъецар. Дега тоам хулаш йолх колхозе механизатора Василенко Николая цlа а. Шин сменски комбайнаца 30 тонн хьекхача воалача 40 тонн шихаца эаль кlа хьокх цо хlара дийнахь.

Доакъар Iалашдераштa юкъе шерра ... йоаршаьй, вахха бахьацара моральни материальни безам совбаккхара гlулакхаш леладу. Цудухьа ишта лаккха доакъар Iалашдеш балхий тек паш Ленина цlерагlча колхозе.

**Х. ТАЛГАТОВ,**
**КПСС Грозненски райкома инструктор.**

---

# ЧКЪАЬРИЙ ЛЕЛАДАР— ПАЙДАНЕ ГlУЛАКХ

Iуйрийна хьаккийттачо маьлха хьалхара зlанараш тlаккхоачча шерра хьадоз хи тlа хьалтlаюлача кхзача чабикхо ду тата.

Iуйрийна пхи сахьат даьнна: Сунженски района Кирова цlерагlча колхоза чкъаьрий кхедеча ферма болхлой чкъаьрий кхаба болалу. Дотуъ санна хьега вэзараш дола чкъаьрий, кхерам бир а белий, шоашта тессача кхачана тlадеттаду — цlаккха дицлургдоаца сурт етт укхаза. Чкъаьраша урагlаухийтача мишкашта юкъе рийслуча маьлха зlанараша массо тайпа бос нена сена Iад хьаду.

— Укх шера чкъаьрий дебаргаи, — йоах чкъаьрий кхедара ветерана Пискунов Михаил Васильевича. Цо кулгалдеш пайда луш бола боахам а хинна дlаэттай чкъаьрий кхоаба ферма, хlаьта Iамашка чкъаьрий кхеделгах боккха пайда боала боахама дакъа хиннаб. 1970 шера 47 эзар сом пайда белар колхоза чкъаьрий ферма. 1971 шера планагlа 120 центнер товарни чкъаьрий кхеде дезача метта 250 центнер чкъаьрий кхедир. Хин тlехен гектара тlара лоархlаш 16 центнер чкъаьрий даьхар. Центнерга 34 сом мара дlадахаиззар.

Боахама цу пайданерча даьхьехоаккий толамаш дехарах ВДНХ-а бронза медаль а преми а шнай чкъаьрий кхедечов..

Толамаша дог урвоттадьчча чкъаьрий ферма къахьегамхоша доаккий дехкараш тlайийцад. Хин тlехен гектара тlара лерхlаш 20 центнер чкъаьрий даха лерхl царка.

Iамашка чкъаьрий кхабар Нохч-Гlалгlайчен юрта боахама дикка къона дакъа да. Укх тlехьарча кха шера хьалха мел хиннача дукхагlа дегlаденал из.

1960 шера деррига а 76 центнер мара чкъаьрий даьхадац дайнига. Хlаьта 1970 шера 1200 центнер дахкар. Хоаш ма дий. Iамашка кхеду керда чкъаьрий бахача наха дукха а дукхагlа эшаш хилар. Хlаьта карп яха чкъаьрий кхедара дика хlолаш да республике.

Хlанз республике чкъаьрий кхаба лаьрхlа 193 гектар Iамарч да. Пхе шера 600 гектар хилийта лерхl уж. «Ермоловский» совхоза чкъаьрий хула Iамарч чкъаьрий кхелара тоаде лерхl.

Iамарч тоадаь лаьча Нохч-Гlалгlайче эггара дукхагlа чкъаьрий кхеду госрыбхоз юлларгья. Цо чкъаьрий кхедергда промышленни лерда тlа, республика чкъаьрий боалам дегlабоалабира эша чадраш а кийчъергья.

Чкъаьрий кхеде Iамарч шердеше, цар продуктивноста лакхъе а лерхl интенсификаци яра вакъахьа.

Iамашка минеральни подкормка яларали чкъаьрий комбикормаца кхаборали соьгlа цхьаболча чкъаьрий кхедераша боккха пайда хйбу консервни промышленноста отходех уж кхоабаш а. Цу отходашца кхоаба карп сиха боккха хул.

Нохч - Гlалгlайчен Iамашка къаьстта дика тарделар дукха ха йоацаш лелале вайнига дена кlай амури къоарза толстолобики яха баьццаш ю чкъаьрий.

Дlахо йодача хана хlара шера Краснодарски крайра кхоь миллионал кlезигагlа доацаш буц юача чкъаьрий эlамига пхьидаргаш кхача лерхl.

1975 шера Нохч-Гlалгlайчен колхозашеи совхозашеи Iамашка хьалкхеде деза 6000 центнерал кlезигагlа доацаш товарни чкъаьрий. Из хала дале я, сийлен а кхоачашдулургдолаш а дехкар да. Из кхоачашдара мел эша хьалаш да вай республике. Iамашка чкъаьрий кхедела дегlадоалаара из юрта боахама боккхача пайдане дакъа хиларах тарра чlоагlагlа торхам тlабахийта беза колхозий совхозий кулгалхоша, еррига торонаш оарцагlъяхь еза белата наха тlа-тlа дукхагlа керда чкъаьрий хилийтара.

**В. КОПЫЛКОВ,**
**юрта боахама Министерства чкъаьрий лелара отдела зоотехник.**

**В. ШАКРИЕВ.**

# ЦХЬАННЕ А ХIАМА ДОВЦ

Дахо а физически культурен спорти дегIайоалаpа спортивни гIиллош хьалхе дукха рузкъа ву. Цу хьакъехьа пачхьалкхено дIадоххийтачунна ахь а средствош тIетохара цхьадола гIуллакхаш юкъедохладахь укх тIехьарча шерашка СССР Министрий Совета физически культура комитето. Эттара хьалха 1970 шера 20 октябре Москве ловзае йолайир «Спортлото». ХIанз вай мехкарча дукхача городашкарча, юрташка маха дакъалоац цу ловзаре. Цу ловзарах цхьанне а хIама довц. Цуп лозунг я: «Кхаж боагIа хьа — кхаж боагIа спорта».

Ала деза, спорта ашачоа дукъал 1971 шера «Спортлото» средстваех 8 миллион сом дIадаха хилар. Цу ахчах хьалъьый Къизаной - Iам тIара гребной база. Дукха кхаж бера ловзарий дIадахача шера, хIара 57 карточках цхьанне. Шоаэтхьа нiсех ялх номер дIайолеш кхаж бенача шийтта сагах хIаране 5 эзар сом ийцад. ХIаьта шиитта бохкха кхаж бенаб пхи номер дIайоальча 73 карточкаех а 3 а 4 номер нийса дIайоальча, ци миллион карточках лайзавеита хIаранена 3 сомагара 70 сомага кхаччалца ахча дIаденнад.

Дезаденнад из ловзар Къилбаседа Кавказе а. Грозне, Махачкале, Орджоникидзе, Нальчике ловзаду «Спортлото» карточкаш. Дукха ба ловзараштa юкъе ираз дараш а. Масала, бокхха кхаж бера Наьсарен райоиа больница кассира - счетовода Майсигов Якъуба. ЦхьайтталагIа тираж йолаш цхьан карточках кхаж беиача цунна 3324 сом дIаденнад сберегательни кассе. 15-ча тираже лайзача ГрозНИИ слесара Пластунов Александра шин карточка тIа цхьатарра 5 номер дIайоалрах 4988 сом кхаж бера.

ХIара тираже 200 эзар карточка лоаз. Хала хете а, дерригa карточкаш ловзара юкъе долхац. Из нийслу уж карточкаш ловзадеча цхьабарашa, дукха дийна дале а, карточкаш тIа харпахьа къоаламаш хьехарах, шоай ханнахьа дицлашка Iочухецац, лахиел совгIа номераш дIайоаш, харцахьа дIайоьхьр, юкъера хоадайий дIайоаккхаш моттигаш хул. Уж карточкаш ловзара юкъе дахийтац.

Къоаламца номераш дIайоае могаш, карточка «А», «Б», «В» яхача кхаь дакъа тIа цхьатарра ялх номер дIайоае еза. ТIаккха лорадеш «А» яха дакъа кIодаца хьахоададий шийга дита деза, хIаьта вож «В», «Б» ши дакъа вIашагIоадлаше яьшка чу чутасса деза, хапал тIехь ца доаьхаш.

ХIаьта хIанз, дуккхача наха декарда оаха дувцаргда яьшка чу тессача «В», «Б» яхача карточка шиш дахьъах дер.

«Спортлото» хIара яьшка бехктокхамерча сага тIачIоагIъаь я. По лорaду чутайса карточкаш. Сов бoла нах чу ца боалкийташ лаьрххIа дIакъоастадьча цIагIа тираж хилале хьалха обработка ю карточкашта. Харцахьа къоаламаш хьийкха, даь йоазонаш дIадоадь телха карточкаш дIакъоаста а дий ловзара юкъе гIоргдараш нийсаш а йиш дIаситтаду. «Б», «В» къоастаду. Цул тIехьагIа тираж хулача дийнахь 10 сахьат далале сейфа чу доьх «Б» яха карточкай доакъош, хIаьта «В» контрольно - операционни отделе дIацулу. Цига химически обработка ю лаьрххIа вIашагIъелла комиссе а йолаш. Химически составaца обработка яь «В» яха талонаш тираж хулача дийнахьа 12 сахьат далале сейфа чу доха, кхо чIега а белле.

«Спортлото» ловзараш, укх шера 20 августе вай Грозне хургья 22 тираж.

Аьттув баьба шун, «Спортлото» ловзараш!

**В. БАХТИН,**
**«Спортлото» Къилбаседа Кавказе зональни управление начальника заместитель.**

*Кердадараш*

## БАРКАЛ ЙОАХ ДАГЕСТАНЦАША

Вай республика магистральни газопроводий управлене нов. Барсуков начальник вола механизированни колонна Дагестане газ юлаш я.

Укх деношка Шамхалбулак — Махачкала яха 62 километр йIаьха газопровод эксплуатаци дIаелар колонна коллективо.

Дийнахьа-буси 5 миллион кубически метр гаргга газ лургья цо. Доккха баркал йоах дагестанцаша газопровод йиллача шоай лоалахошта.

**Б. ДЖАМБОТОВ.**

## КОРТА БОХО МАЛАР МЕЛАРЦА— ЛИРА КЪОВСАМ

Укх деношка ВЛКСМ Ленински райкома хилар юххьанцарча комсомольски организацей секретарий собрани.

Дукха ха йоаццаш арабаьнача «Корта бохабеш малараш алкоголизмах дукъал де дезарех» болча КПСС ЦК сецамах доклад йир комсомола райкома хьалхарча секретара Негоднова Майас. Цул тIехьагIа сецамах лаьца къамьлаш дир юххьанцарча комсомольски организацей секретараша.

Из сецам бунцаш а корта бохабу малараш меларашта дукъаларча къовсама гIулакхаш тIаэцаш а йола собрани хIара юххьанцарча комсомольски организаце ертIйолаш решени йир.

Укхаза дийцар комсомольски группаша доховн комсомольски организацеши отчетно-хоржама кампанега кийчъара хьакъехьара дош а.

**Ю. БИТАРОВ.**

# Берий говзал лакхлу

Боккъонца йолча йоккхача, мастерскешка се волаш сацна хет сона. ЦаI воал чукйна сомача лакчаь гуларга ира хIама чукъекхаш «кема че йоаккхаш», цхьалагIвар лотор деш воал. Уйла тIа. кхийта а кхъахьеташ боаьк хIамига конструктораш.

Царга бIарг лоакхаш, цхьацаволоа дIатIавоаш, хьехар деш лел корта кIайбенна цхьа саг. Из ва Наьсарерча къонача техникий станце директор Абиев ТIахIир. ХIамах сакхеташ а, йоккха кулг-говзал йолаш а ва из.

Цхьа ах шу мара дац из станци укхаза болх бе йолаена а кIанига - дукха муь материальни база вIашагIъелла а. ХIаьта а республикерча шийла дукха йоккхагIа йолчарца яхье юла яьквай из. БIаь совгIа бер да хIанз цу технически Iилма мастерске шоаеш йоалла кулг-говзал малагIа я, шоай талант меллий хьожаш. Берий кулгаша хьаь дукха чоалхане хоза хIамаш Iайний укхаза.

Укх шера марте Грозне хиннача республика школашкарча берий творчества выставке дакъа лаьцар Наьсарерча къоначо техникаша. Цар цига дIахьоьхи йихьача тайп - тайпарча экспонаташта просвещене Министерства, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ дипломаш делар.

Кхы а беркатегIа хилар норма дукха ха йоацаш хинна къоначо моделистий республикански хьаь «Ма гIо, эхь ма де вай районо, къовсалургаьн шута хьалха лена из кулг - говзал Iомаеш хьадовлача кхичахьарча бераша», яхаш догделлаьйтар цхьабараша. ХIаьта ТIахIира а цига болх беча кхыча хьехархоша - тренераша а ладувгIанзар цу хабарашка. Бераш а чIоагIа раьза дар цига хара.

Яхь дIайолалуьше а гучадоалар къона наьсархой бегаш бе дега боашига. Йиь команда юкъъьхкхар ТIахIира. «Вайнах—I» йиахьан ступенах йола ракета а йина стартови площадка тIа вазар Шадыжев Мурад. Ракета айе йиача молха тIайода тхьарг лота а яь гаьнавальар хIаьн. Айла йолаелар ракета. Дукха лаьттар цах сигаленгахьа дьахьежаш. Масаре а сихагIа, нийсагIа, гаьнагIа яхар из урагIа, шитта юха лаьтта а еcар. Къонача конструктора Мурадь наьхха тIа доцо медаль олла йийэр комиссе. ХIаьта I-ча лагIан дипломe а делар.

Цул тIехьагIа юкъеньлар Халухоев Султана яь «УАЗ-45» яхача машина модель. Бенави чу а детта мотор лотабир Султана. 80 км. сахьата скорость йолаш дистанци чакхъьяккхар цо. Доккха гIалат хиланзар из тIера хоза хьаьрах я. Доша медаль яьккхар Султана а. СовгIаташца, грамоташца белгальыхар Наьсарера командай кхийола экспонаташ я.

Дукха ба станце талант йолаш, кулг-говзал йолаш. Терким тIаоаш а Аделов Анатоле, Борщевский Сергей, Абиев Руслаца, кхычар яь тайп-тайпара самолеташ, кемаш, ракеташ, хьалхавоаларга хенна машинаш.

ВIаьсти доастаду чиза ло кхалуш, айлуш йоагIа Наьсарча къонача техникий творчески уйла.

**М. КАРАЕВ.**

СУРТА ТIА: станце дукагIадолча техникий группа (юкъе — директор Абиев ТIахIир).
Автора сурт.

# АХКАН КАНИКУЛЕГIА...

Цхьабола дешархой хул шоашта хьехархочо цIагIа Iомаде дешар юкъах дуташ.

Iанад из шитта?

Из шитта хилара цхьа бахьан да цар «сакъердаме» книжкаш дукха дешар. Цкъаза, урокаш Iомае ха а ца мешш, дукха деш.

«Фу дича бакъахьа дар аьхa?— хатта тоаш бе цу дешархоша. — Учебника юкъе доагIар дешарах кхоачам бе бела тIа? Сагота хург ма йий тIаккха тха ха».

Бакъдар аьлча, кхыдола книжкаш а деша деза.

ХIаьта а, берашта уж шитта деша деза ца хой — зене хила тарлу из гIулакх.

Хьакхаьчаа хьо, къона дешархо, школерча библиотеке. МалагIа книжка деша метаргда хой хьона? Цу хьакъехьа гIа дерзаьда хьона библиотекара. Iайха лийха книжка бедеиачул тIехьагIа чуикъьчаа хьо. Нагахь сана Iайха деша книжка кхьь - дешаьта дийнача, Лев Николаевич Толстой «ТIом машар» яха произведени тройата къанге вIашIоттадаргдац хьа.

...Хьаьсталь бийса. Наб тIагIерт. ВIаргаш цьекха а деш варгаIоча цу тайпара дешархо урок Iомае, Ромада доакъашта юкъоьцIацаина йола моттигаш дара корта чу йиса. Кхеташаш вIаша къувсараш малаш ба, малабеэн бераш-набезараш малаьIаш ба. Къорота вIашагIъийлад. Цхьа тайпара хургдар гIулакх, нагахьа сапна программана чудоагIаш деча литература цу дешархочо ахкан каникулаш йолча хана дийша дале.

Цхьабакъда, ахкан каникулаш йолча хана дийшачарех а нийсху шo дийшар дика ца хетадаьа кIаьнк а йайнг. Сакъерданзуш хиннаш цу тайпара дешархо цхьаьг дог доагIача книжка оагIонаш. шийна ловзам бац хьыца хьо моттиташ ца кхаш гIеденйанаш из. ХIаьта цо ца кхаш йитача оагIонаш, Iалама суртaш гIолерда деррагача книжка чулоацам ийсагIа хетабe, цу тIа дуццар деррига нийса доаца. «ТIеми машар» яхача романа тIа да укх тайпара Iалама сурт. Хьажалаш цо Андрей Болконскигара чура бала а, тIаккха дум гIоазахар а шитта хьахьоаа:

ТIом тIа чоnгаш хинна, доха тIа бала болаш цIоахьчан из. Цун цIохачар хуваденна да дукха оаз сесаг хлаллара. Из берриж Iотжаь дега тIа а белаш наьхабаьна веда гу цунна хьунагIарча дукхача ташашта юкъе агIа наж. Йолхарен дукха лакхагIа, тхъовронаш ондагIа йолаш я из. Бакъда, бIаьсти хьинаелла а йоккхарна самна бальцара гIа тохадац цуна...

Цхьа-шин бутт баьннача тIехьагIа цIавоагIа Андрей. Тхьовра хинна бала бац кор чу дега чу эссай пунка Наташа Ростова. Дукха гIева уйлаш дага йолаш воагIача куп вха а нерехет массаек бтт хьахла йоалаенна аьтIача намах. Пашеол ю — сона тхъовронаш Iечусеташ дукха гIа техад дукша. Уйла гIийла ойла я хун гIадгамо гаьнаш...

Iалама суртаца нийсдь да вогора шиа турпала уйла, догдаттар цхьабакхара пешехсо кьаоалаьш пейзаж - паралелли.

Цул совгIа книжкаш деша бераша яхьакхий а да ала доша. Книжка дийшаьлькхачул тIехьагIа тохкаш бе беза. ХIаьта цхьайола уйлаш дIаалчо могарчьа цу гIулакха лаьрхIа долча блокнота тIа.

Атта хургдац берригача дешархочта из гIулакх цIаьхха нийса дIаоттаде, хIаьта а дукха да наьлахьа шоана доэлацда шоай хьоачанбовзараш, тIаккха аттагIа хургда уж хетарадаха а.

**М. ОСИЕВ,**
**хьехархо.**

# БЕЗАМЕ САЛОI

ДIадахача кIаьраскан шоатте деношка «Севкавтиска» 23 саг Тбилисе, ГНХРЗ цхьоалгIача треста гIишлошьеча-монтажни управлене 30 саг — Черски-Балкхарой АССР Теберда — Домбай, Грозненски военни госпиталера 22 саг — Черски - Балкхарой АССР Вакоа чIоже, СМУ-4 22 саг — Черски-Балкхарой АССР «Сийна Iем тIа», «Красный молот» заводера 30 саг — Дагестана Каспийске, Черски-Балкхарой АССР Теберда—Домбай туристски экскурсегIа салоIа баха хилар. Дика самукъа дахкха, культурни салоIа, мерди моттигаш вIаза кIабоккхар уж.

Мотта. Кхоана хозача моттигашка дIа а ухаш, салоIилга традици а хинна дIаэттад гроэненций.

**Ю. ПУГИЕВ.**

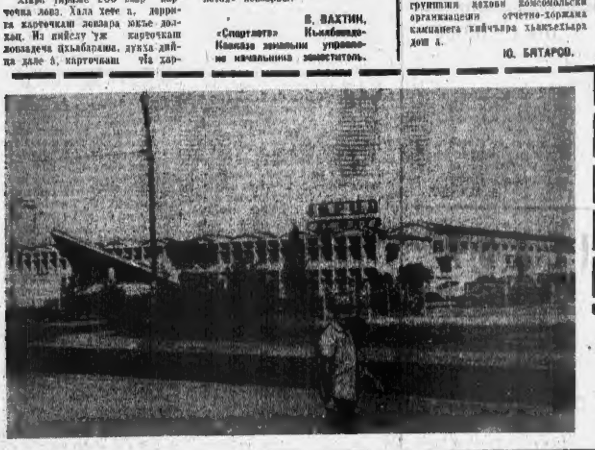

Шерагара - шерагa тоалу кубински халкъа вахара хьал. 1917 шера мехка кхьхьегамкоша ийцар 1,2 миллион совгIа холодильникаш, телевизораш, радиоприемникаш, электрически пиечини машенаш, кхыдола бытовой тоьараш. Цу изделей дикка доккха дакъа лаьдаьд революци хиначул тIехьагIа мехка дьаьча къаман предприятешка. Царех эггара йоккхагIчарех йолча Санта-Кларерча «I Мая» заводе (Лас-Вильяс яха провинци) хьаьйй 25000 холодильник, 40000 электрически газовни пиич, цIагIа лелаю хIамаш.

СУРТА ТIА: «I Мая» завод.
**Е. АЛЕКСЕЕВА сурт.**
**ТАСС фотохроника.**

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

# ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

## СССР — КУБА: ВЕЖАРАШХА ДОТТАГIАЛ ДОХАРГДОАЦАШ ДА

Куба Коммунистически парте ЦК Хьалхарча секретара, Куба Республика Революционни правительства Премьер-Министра Фидель Кастрос Советски Союзе яь доттагIала официальни визит боккхача политически лоархIама событи хетаи тIайхцай дерригача дунен тIа. Довзол дехьарча пресса обозревателаши, кубински воккха хьаша СССР-е ваха хилар, новкъосташа Л. И. Брежневеи Фидель Кастроси дaь къамьалаш, шерра лоашха а доашхаш, дукх шинна а мехка коммунистически партей цхьоагIо чIоагIа хилар, советски кубински халкъаш дувзаьа доттагIалеи вошалеи бувзамаш чIоагIа хилар.

Цу гуш долча бахьанoча мукIарло из дийча лалаш хьмметтел Кубе революционни Iаьдал эттача хьалхарча дийцахь деиз фуннагIа лаь а СССР-царчен социалистически содружества кхыча мехкашкарчен цун доттагIала отношенешта новкъарло е гIийрта империалистически гIоазараш а. США, Малхбузен Европа цхьайолча пачхьалкхехий кепайоазоно белгалдоахха СССР шиа беррига шидени Куба хьаллоацаргхилара Фидель Кастрона советски кулгалоца а Л. И. Брежнева ше а темаш беша хилар. Ассошийтед Пресс яхача американски агентства корреспондента ядеш ма хилара, «цун тIехьарча шерашка Куба хьаллоацаргхиларах эггара къаьгIа яьча заявлене тIа Л. И. Брежнева дIакхайкхадир гIейрен кортамукъели кхерамлен Советски Союзах социалистически лагера кхыча мехкашен лорасц хилар».

Социалистически лагерах Куба дIахоахе цун моастагIий гIортар дехар. «Социалистически Куба сьаь яц,— белгалдоьккхар Л. И. Брежнева Фидель Кастрой сийна шу оттадьча шее къамьал деш, — социализма дунен система чIоагIа халкъа турпалалои меттел, шитта составной дакъа да из. Цун дунен халкъашта юкъера позицеш, цун хьаштиши кхерамлеи тешаме лораеш а Куба Компарте чIоагIача политикаси цуя революционни СССР-о, социалистически содружества кхыча мехкаша из хьаллоаниш хиларнеи цар политически низанея».

Цхьаккха а дакъа дац шерагара шерга дизагIеи дIаьхегIен хула советско-кубински бувзамаш вIашин цхьана леладу гIулакхаш толама дегIа ца доагIаш. Эггара хьалха белгалдаккха доагIа политически идеологически дакъера бувзамаш, торгово-экономически, Iилма-технически, культурни отношеней дакъе вIаши цхьаьна лелаяду гIулакхаш беркат доалаш хилар. Нагахьа санна 1960 шера СССР-ан Кубанен юкъера шера йоли товарооборот 160 миллион сом хинналe, хIанз из миллиард сомал тIех я. Укх тIеххьарча итт шера, СССР-а новкъостал а деш, Кубе хьал а кьй. модернизаци а яьй 170 гаргга йолча промышленни кхийолчен объекташта.

Марксизма-ленинизмаи пролетарски интернационализмаи йохаргйоацача ларда тIа чIоагIало а лувцаш, советско-кубински отношенешка гIулакх ду шинна а мехка хьаштaшта, ерригача социалистически содружества цхьоагIо чIоагIъяра хьашташа, берригьюкъара машар чIоагIбара хьаштаьта.

* * *

## ДАРБА ХУРГДОАЦА ЛАЗАР

Июнь бетта тIеххьара декада белгалдаьлар Малхбузе валютни кризиса хронически лазар седдалерца, дог дIалувцаш уттача лазараша эгаю капиталистически дунен ерригa финансови система. Доллара кризис хиларца хиннача солхьарча халоно ВIашагIкхийтта Штаташи кхыдола керттера капиталистически мехкоша сихха гIулакхаш де дезача оттадир: цар Вашингтоне йир доллара 8 процент девальваци ярахи цхьадолча валютай курс хувцерахи йола соглашени. Бакъда, цо хаина салоIилга мара ялнзар.

Английски стерлингай фунт пароттa хувца йиш йолаш хилара курс юкъейоалларах, шитта аьлча цунна фактически девальваци ярах хIанз хьайнача лазаро юха чIоагIо хьоадьд вашингтонски соглашене хаина тедаь хинна къамара лазар. Англе экономически хала хьал оттарца английски стерлингай фунта курс дохьлаpo гучадаьккхар эггара хьалха дерригача американски доллара а йолаш Малхбузен ерригa валютни системa эгаш чIоагIа йоацаш хилар.

«Стерлингай фунта яьча чомо гучадаьккхар доллар лохадалар», — яхаш язду «Франс суар» яхача газето. «Къамашта юкъера валюта лерхIаш дошоца хувца йиш йоацача къаман ахчан единицах (доллар — В. С.) Малхбузено пайда мел ийбеча хана моллагIа инцидент кхераме хургья ерригача системаш бIарча хьанйиа», — яхаш язду «Фигаро» яхача кхыча французски газето. Боккъалдар аьлча кIезигагIа дале а хIанзе 5 процент курс лохьеннача фунта хиннача фактически девальване вашингтонски соглашенегIа хила йиш йолча эггара лохагIча боарам тIа йоачкхаш лохйир доллара курс а.

Лондоно яьча решене чIоагIа хилча оттайир Малхбузен Европа рынкаш а; фактически йолаелир итальянски лира девальваци, эгаьлар датски крона, голландски гульдена курс.

Лондоно фунта «даргIата неклаш йола» курс юкъейоалларо дукхьала йохайир валюта чIоагIа курс 2,25 процентал тIех хувцалуйта йиш йоаца «Юкъарча рынка» (ЕЭС) мехкаша яь маргIалостически соглашени. Из соглашени хьаллаьккхар Англе а ЕЭС членала йола кандидат хиларах терра. ХIанзарча событеш, икъа-дале, хьахьехкар ЕЭС юкъедоагIа мехкаш цхьана валютай гIулакх чIоагIа тахкеш хилара дукъал отталургдоацаш доага... шоалагIа - дале, цар чIоагIа хIама тохар Малхбузен Европа политически валютно - финансови интеграци планашта.

Малхбузен валютно - финансови система гIулакх из хаддеш тахаш хилара эггара лаьнаха даьхе доагIа США паатежни балансе геттара йоккхача дефицито хьоадь долларах хийттача халача лазарца. Цу лефицита керттера бехьан да США геттара йоккхий тIема расходаш. ХIаьта шитта капиталистически дунен цу керттерча пачхьалкхен империалистически экспансе средство хиларах тарра американски капиталаи доазол дехьа дIаккхахьийтар.

Капиталистически валютни системa кризис, из системи хувцалургтIа-тIа чIоагIагIа Малхбузе дIаделаш, кхъенкай, Масала, английски финансови гIоазарий «Файненшл таймс» яхача газето йоах, нагахьa санна укх гергарча дацашитта хувцам ца бой, «геттара боккха дунен халкъашта юкъера финансови экхам хила мег». Бакъда, цаI дийцаьйита дагIац, валютни кризис — из ерригача капиталистически системa кIоарглуйла юкъара кризис дарде йола хронически лазар хилар. Цудухьа из лазар дизза дIадаккха йиш яц капитализма хьланиш.

* * *

## ИРАК ХЬАЛЛОАЦАШ

Вене тахкаьлар Ирак, Ливии, Иран, Алжир, Венесуэла, Саудовски Арави, кхы цхьайола пачхьалкхенаш юкъе йолча мехкий мехкдаьтта экспортерий организаце (ОПЕК) конференци. Конференце хьежар, «Ирак петролеум компанена» национализаци е решени яьча Ирака низ бе малхбузен мехкдаьтта монополеш гIертарца дувзадена долча дешашка. Дукха ха йоацаш Бейруте хьалха хиннача ОПЕК-а 26 конференце решенеш чIоагI а еш, Вене вIашагIъхийттараша Ирака правительства тIайна а лоалахарча Сире хьаллаьца а дала ИПК национализаци яра гIулакхаш могадеш къамаьлаш дир.

ФуннагIа даь а Ирана мехкдаьтта рузкъаш доалилга шоай бера ца далийта гIертача дунен халкъашта юкъерча мехкдаьтта монополеша, ИПК-ана национализаци ярах «законагIа ца доагIа гIулакх» де гIертарах шоай хIама ца хилча, кхыйола маневр дIайолайир — ИПК-а национализаци яьча активаштен боахами «нийсхон компенсаци яра» хьакъехьа тоххалургдоана декхар дIадийхар Иракагара. Ирака тIаэцанзар малхбузерча «мехкдаьтта королий» ультиматум. ОПЕК-а венски конференцена юкъе дакъа лоацараша Ирака правительство хьалльацар цу деша тIехь, монополеша дIадехарашта дукъал компенсаце система хьакъехьара шоай предложенеш а оттайир. Из деш белгалдоахар компенсацех долча моллагIча а дIадехарашта ИПК-а дахьа — американски, английски, Малхбузерча кхыча монополеша— Ирака мехкдаьтта рузкъаех дуккхача шерашка боккха пайда ийбаь хилла юкъе дахийта дезилга. Цу монополей сейфашка доар Ирака мехкдаьтта хIаца тоннах яьхача продуктех луш хиннача 85 доллара 85.

Ираки Сирии мехкдаьтта рузкъай йизза дьай хила гIертала чIоагIа хьаллоац мехкдаьттанца дIаьхий долча кхыча мехкашка а. Царех цхьадараша, малхбузерча монополеша къона еш йола духьале эша а еш, еш-еш национализаци ю, цхьана аьлча мехкдаьтта компанией акцей тIа-тIа дукхагIа дакъа мехкдаьтта экспортераш долча мехкашта бе дола бола никъ лелабу. Цу дешашкаIа хьежа, Вене вIашагIкхийттараша белгалдаьккхар шитта дакъалоаццача хана из делайта гIертача малхбузерча монополеша лелдераш дьом боаццаш шешта дукъале йоргдола гIулакхаш хьоалдерзалар.

«Хьахул ши фронт — Ирака дукъаларча гIулакхи фронти из хьаллоацача ОПЕК-а членаш долча мехкий фронтхо — яхаш белгалдоахар июнь бутт боалуш, ИПК-ана национализаци яьча юкъе «Файнэншл таймс» яхача английски газето. ХIанз бутт баьннача тIехьагIа Ирака шоа бе гIертага малхбузен монополеша сенийта деце а, ОПЕК-а членаш долча, Ирака правительства законагIа доагIен революционни гIулакхаш хьаллоацача мехкий фронт кхы а айтагIен чIоагIагIен хинна гIаьттай.

**Н. ЧИГИРЬ,**
**В. СЕРОВ,**
**Ю. КОРНИЛОВ.**
**(ТАСС).**

# ТЕЛЕВИДЕНИ

**4 июль**

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархоашта. Илли дена ди долча. Таллинера передача. 11.15 — «ДIададачун оазаш» яха художественни фильм. 12.50 — Мехка кхаш. Воронежера передача. 13.00 — Кердадараш. 16.35 — Передачай программа. 16.30 — Дешархоашта. «Малхшорже» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 17.30 — Нохч-ГIалгIай чу гIолла. Информационни программа (нохчий, гIалгIай меттала). 17.55 — Ца дийцаш сиха лаьт чухаргха вай (нохчий меттала). 18.05 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Хьажкiий кхашка. 18.30 — Берашта дола мультфильм. 19.00 — «О2 ладуегIаш я». 19.20 — «Маькха йIовхал» яхача телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. 4-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Концертни залашка гIолла. Музыкальни обозрени. 22.40 — Бос бола телевидени. Гимнастиках йола СССР кубок а чемпионат а. МаIахах. Пастаьнча кердадераш, передачай программа.

**5 июль**

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархоашта. Гиоперай мутIерех баах. Пятигорскера передача. 10.15 — «Призвание» яха художественни фильм. 11.45 — Тахан Iилма. Iилман - популярни программа. Калининградера передача. 12.15 — Кагирски концерт. 12.55 — «ПохаргIоаца сооза». 13.10 — Кердадараш. 17.10 — Передачай программа. 17.15 — Спортивни хроника. 17.25 — Нохч - ГIалгIай чу гIолла. Информационни программа (нохчий, нохчий меттала). 17.45 — Хоамаш, реклама. 17.55 — Киножурнал. 18.05 — Тхо коммунисташ да. 18.30 — Берашта дола мультфильм. 18.45 — Самодеятельни художник Лермер. 19.00 — «Голоссаский хьуйя» яха телевизионни спектакль. 20.20 — Сийлен хийла хьа кулгашта лаьтта исаллахо. Концерт. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Бос бола телевидени. «Зрений романс». 22.00 — Хьалхара моттиг яьккха шахматех ловзар. 22.20 — Бос бола телевидени. «Ионесси дохка хьа да» яха телевизионни документальни фильм. 22.50 — Кердадараш. Передачай программа.

# ХОАМ

Консерваш чулахка вай мехка хьаь Iоакъа баннаш хьада боарам а боадаш дIачукйй Нохч-ГIалгIай АССР потребительски кооперацe ерригача продовольственни тиллашен приемни пунктагаш.

Шоашкара яьсса Iоакъа баннаш дIачуде, промышленноста чIоагIа эшаш я уж.

# ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалаш Грозне хувцалуш мораш а йолаш, дукхагIча дакъе йоачан а йоацаш, бе-беча оагIорахьара мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIоала 26—31, Грозне 28—30 градус. Йочхаш йолаш хила а тарлу. Кхоакен дийнен хувцалуш мораш а йолаш, хьалхарча ах юкъагIа кIезиг дукха догIа я делхаш, ди а къувкъаш, хьада лостам боаш гIаьххьача боаpаме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 15—20, деношка 28—33 градус йоахал йолаш хила а тарлу.

**Метеостанци.**

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-61, 364051, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-86; редактора зам. — 3-38-11; белхахоахам секретара — 3-34-38; партийни ваьхера, культурах отделий—3-61-46; промышленноста отдела—3-42-30; юртбоахаман отдела—3-43-28; кисьмой отделий бухгалтере — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революции проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-61 364051 ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-86; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-43-28; отдела писем и бухгалтерии 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05144. Заказ № 4000.